



Фото Георгія Лук'янчука



Київ, 29 січня 2019 р. Мітинг на Аскольдовій могилі національно-демократичних сил у день вшанування Героїв Крут

Виступаючи перед делегатами та гостями з'їзду, голова партії, співголова "Української альтернативи" Микола Голомша зазначив, що українські патріоти мріють про Україну як країну щасливих і замогнучих людей, яка буде середовищем життя, комфортним для всебічного розвитку особистості, в якій панує справедливість, є всі можливості для особистісної реалізації; де людина, її життя і щастя — найвища цінність!

— Ми свідомі того, — сказав він, — що заради досягнення цієї шляхетної мети нині маємо брати на себе ініціативу і відповідальність. Це вимога історичного моменту, адже ніколи ще українська державність не опинялась перед такими глобальними викликами і небезпеками. Причому і зовнішніми, і внутрішніми.

Цинічна політика, у якій домінують політичний бізнес і використання політичної влади як інструменту забезпечення надприбутків, саме і поставила Україну на межу втрати державності.

Україна ще не стала правовою і справді демократичною, вона залишилася державою з "гібридним" режимом, де права людини нічого не варті, а держава забезпечує шалені заробітки монополіям, якими керує купка олігархів.

Завдання президента як глави держави за таких умов — запустити процеси реального, а не вигаданого перетворення національної економіки (яка нині зусиллями олігархату зберігає усі риси централізованої пострадянської) на сучасну — інноваційну і технологічну. Філософія вільної національної економіки має базуватись на державній політиці, за якої людина, можливість її розвитку і реалізації мають бути головною домінують. Державний апарат має розглядатись як сервіс, який надається громадянину для здійснення його прагнень і талантів.

Конституція України дає президентові відповідні можливості. Це у жодному разі не прямиий вплив на конкретні окремі процеси і не втручання в роботу виконавчої або судової влади, а саме так розглядають свої "аргументи" деякі з політиків, які претендують на президентську булаву.

## Кандидат від патріотів і «Української альтернативи»

**Набирає обертів президентіада—2019. Станом на 30 січня ЦВК зареєструвала 23 кандидати у президенти. Ще 8 подали свої документи у ЦВК, і ще 14 претендентів оголосили про намір балотуватися. А тим часом 24 січня відбувся XII позачерговий з'їзд Політичної партії "Патріот". На порядку денному було лише одне питання — висунення кандидата на пост Президента України. У роботі форуму взяли участь партнерські політичні партії, громадські організації з Громадського форуму "Українська альтернатива", відомі громадські діячі, політики.**

Конституція дає президентові інші важелі в системі стримувань і противаг — передусім стратегічного характеру — через головування у Раді Національної безпеки та оборони, координацію дій усіх державних органів, зокрема силових. Щорічне оновлення Стратегії національної безпеки з урахуванням зовнішньо- та внутрішньополітичних, економічних, соціальних та інших пріоритетів є за нинішніх умов завданням президента.

Передбачені Конституцією повноваження президента нині дають йому всі можливості забезпечувати реалізацію визначених державою економічних і соціальних стратегій, гарантуючи при цьому дотримання усіх прав громадян.

Завдання президента як гаранта Конституції — врегулювати суспільні відносини відповідно до Основного Закону. Практиці, коли влада крутить правом, як циган сонцем, діючи нерідко всупереч Конституції, треба покласти край! Тому так важливо буде ініціювати вдосконалення законодавства в частині запровадження кримінальної відповідальності за порушення конституційних норм і принципів.

Тільки так і тоді людина в державі стане захищеною. Людина має бути основою цінністю для держави, а її права мусять бути безумовно забезпеченими.

Один із основних обов'язків гаранта Конституції полягає у забезпеченні рів-

ного доступу громадян до національних багатств, які належать народові. Ресурси країни мають запрацювати на державу, а не на купку патронуваних владою олігархів, які через непрозорі механізми приватизації отримали у своє розпорядження багатства нашої землі. Глава держави має зламати диктат олігархічних монополій, які під дахом політичної корупції грабують людей, продаючи їм газ, тепло, воду за захмарними цінами. Необхідно провести детальний аналіз усіх хвиль приватизації, під час яких відбулося незаконне привласнення державних ресурсів. За результатами усе, що було привласнене незаконно або з недотриманням умов приватизації, потрібно повернути у державну власність.

Нам потрібна нова політика національного відродження, яка охоплює політичну, економічну, соціально-культурну сфери. На моє переконання, президент країни повинен усіляко сприяти розвитку освіти, науки, національної культури як найголовніших пріоритетів стратегії сталого розвитку України, зарахувавши їх до "вектора розвитку" та до першочергових завдань модернізації країни, стимулюючи на законодавчому рівні соціальну відповідальність держави, бізнесу, неурядових інституцій щодо їхньої реалізації.

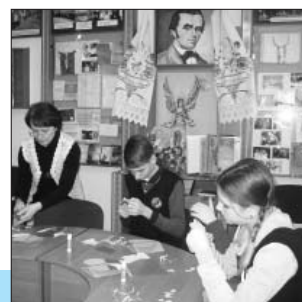
Закінчення на стор. 3

## Їх там триста було...

Їх там триста було,  
Коли військо ішло  
Муравйова на Київ.  
Бій москвинам дали.  
П'ять годин бій вели —  
Схоронили Героїв...  
Цвіт України упав,  
Клятий ворог прорвав —  
Опинився в столиці.  
Скільки люду убив,  
Київ в крові втопив,  
Мов в звичайній водиці...  
Не пробачимо їм —  
Ворогам тим лихим,  
Що Героїв убили.  
Їх там триста було,  
Що у бій той пішло, —  
Москалі погубили...  
Хай пройдуть ще роки,  
Оживуть Козаки  
Та помстяться за Крути.  
Не пробачимо їм,  
Москалям тим лихим —  
Їм не буде спокути...  
Тож у душах у нас  
Дух козацький не згас —  
Пам'ятаймо про Крути!..  
Вже настав слухний час —  
Закликав нас Тарас  
Перемогу здобути!..

Святослав ЩЕРБИНА  
Запоріжжя, 29 січня 2018 року

## ДІТИ ПИШУТЬ НА ДОНБАС



4

## "НАЩО ЗДАЛИСЯ ВАМ ЦАРІ?"



10-11



Валерій ШВЕЦЬ

“Раніше ми жили при комунізмі, тільки не знали цього”, — не раз у дев’яності я чув ці слова від літніх жінок сільського вигляду. У двотисячні такі голоси вже майже затихли. Час узяв своє. Навіть ті, хто в молодості нищив ближніх своїх, вживаючи за їхній рахунок, в більшості відійшли в інший світ. Але осінь приходить до всіх. Прийшла й до мене. Захотів розібратись у своєму житті, згадати всіх рідних, з’ясувати історію свого роду і зібране передати далі, нащадкам. Так я потрапив в Одеський обласний архів. Як з’ясувалось, усі мої родичі з давніх-давен проживали в селі на півночі Одеської області. Я зміг прослідкувати свій родовід до п’ятого покоління і по лінії батька, і по лінії матері десь від 1800 року. Далі пошук слід було продовжити вже в архіві колишньої Подільської губернії, що зберігається за межами Одеси.

Усі мої предки належали до селянського стану. Саме селяни були будівельним матеріалом потужних держав та імперій всіх часів. Римська імперія існувала доти, доки провідною верствою суспільства були дрібні вільні землевласники. Коли їх витіснили раби, імперія впала. У ті далекі часи селяни були аналогом нинішнього середнього класу. Володіння землею лежало в основі їхнього світогляду. Любов до землі, патріотизм, готовність загинути в бою за рідну землю мали для них буквальне значення. Проте серед інших держав Радянський Союз був унікальним винятком. Большевізм не був кроком уперед на шляху поступу людства. Це був крок назад у темні часи навіть не середньовіччя, а рабовласництва. Він споживав селянську кров у шаленому темпі. Він забрав у селян землю, а разом з нею і свободу, а в українських селян він забрав, по можливості, і життя. Їм нічого не платили за працю без вихідних і не можна було від праці ухилитись. Мати мого батька занедужала, не могла працювати в полі, і за кілька років померла. Та от, їй дозволили не виходити на роботу лише за умови, що її норму виконуватиме дочка. Так закінчились шкільні роки дванадцятирічної дівчинки, і все своє подальше життя вона вже не полишала цю роботу. Навіть юридично колгоспники, а вони в сталінські часи становили більшість населення країни, не були повноправними громадянами. До хрущовської відлиги у них не було паспортів і вони не мали

## Чи доля села — це доля України?

права без дозволу влади відлучатись з села. Раби на землі і найдешевші у світі робітники у містах, безвідмовне гарматне м’ясо на війні — це була доля селян у радянські часи аж до смерті Сталіна. Люмпенізоване селянство було водночас і кадровим джерелом для правлячої партії. Були потрібні не здібні, а слухняні, і серед сільського люмпена таких було чимало. Споживаючи селянські життя, влада не розуміла, що разом з селянами вона споживає свій, фактично, єдиний ресурс для існування. Починаючи з шістдесятих, провідною верствою радянського суспільства стала інтелігенція, але вона вже не належала цілком, як ресурс, партійно-державній бюрократії. Катастрофа для большевизму сталася тоді, коли селянський ресурс був практично вичерпаний, а інтелігенція стала масовою.

Я виявився нащадком чотирьох численних родів: Швеців, Мясковських, Кузенків і Чепелюків. У прізвиськах мої предків відбилася географія всієї України від Сяну до Дону. На межі XVIII і XIX сторіч кожний рід був представлений однією родиною. Це означає, що засновник кожного роду мав народитися десь у середині вісімнадцятого сторіччя. А що було перед тим? Думаю, просто не було поіменної письмової згадки про мешканців села в офіційних документах. Доленосною подією вважаю зведення в селі моїх батьків — Мошнягах — греко-католицької церкви святого мученика Олександра 1750 року. Звідтоді, мабуть, і почалася письмова фіксація прізвищ мешканців села. Цікавою є етимологія слова Мошняги. Молдавською “мошняг” означає мудру людину. Отже, Мошняги — це село мудрих людей. Переглядаючи метричні книги XIX сторіччя, я практично не зустрів молдавських прізвищ. Звідки ж така назва села? За даними Вікіпедії, село засноване 1176 року. Між XII і XVIII сторіччями багато подій, не зафіксованих на папері, могло відбутись.

1794 року греко-католицька церква стала православною церквою святого Іоана Богослова. Це означає, що в ті роки Російська імперія на теренах Одещини почувалася вже цілком впевнено. На ці землі прийшла Новоросія через шістьсот років після заснування села! Всі за-

писи в метричних книгах кінця XIX—початку XX століть дуже охайні. Гарний каліграфічний почерк настоятеля церкви, що їх вів, викликає естетичне задоволення і легко читається. Вражає і наявність метричних книг за всі роки від 1890 до 1920 — до моменту утвердження радянської влади на цих землях. Але 1918 року священника вбили, про що свідчить запис у метричній книзі. Революція докотилася і до Мошняг. Записи почала вести інша людина, хоча і духовного сану, але з нижчих шаблів духовної ієрархії. Неохайний почерк, велика кількість граматичних помилок. Схоже, навіть серед священників високоосвічених людей було небагато. Про те, що щось недобре діяло у Російській імперії після 1914 року, можна зрозуміти з нових причин смерті людей, як то тиф і іспанка — незмінні супутники війни. Про те, що 1920 року нова влада таки утвердилася у Мошнягах, красномовно свідчить запис у метричній книзі про смерть чотирьох молодих людей в один день із зазначенням причини смерті — убитий. Можна лише здогадуватися, як це відбувалося. Після 1920 року функцію реєстратора громадського стану людей взяла на себе держава. Лаконічні інформативні записи в церковних метричних книгах були замінені на двосторінкові анкети. Інколи записи велись українською мовою, інколи російською, проте вкрай неохайно і безграмотно. Тепер церква вже була повністю виключена з громадського життя і стала непотрібною. Її проповіді про високі людські ідеали суперечили класовій моралі нової влади з її приматом класової (бюрократично-партійної) доцільності над будь-якими загальнолюдськими цінностями. Тому ще в роки дитинства моїх батьків церкву зруйнували.

Як тільки держава взяла відповідальність за реєстрацію громадського стану людей на себе, відразу у дослідника зникла можливість систематичного аналізу цих даних. За 1927—1933 роки метричні книги просто знищені (інформація від працівників архіву). Це для того, щоб не лише не можна було точно з’ясувати кількість жертв геноциду, але неможливо було б, на думку відповідальних державних осіб, і оцінити їх на основі аналізу даних

за попередні роки. За деякі інші роки книги зникли через недбале зберігання. Тож матеріалів для аналізу за роки радянської влади небагато. Тому зрозуміла та розбіжність оцінок у кількості жертв геноциду, що ми її знаходимо у відповідних публікаціях по голодомору-геноциду, а саме: від 4 до 10 мільйонів жертв. За моїми оцінками на основі аналізу стандартної математичної моделі розвитку біологічних популяцій виходить число, ближче до верхньої межі цього діапазону.

Чи можна щось сказати про якість життя у селі Мошняги в різні періоди його існування? Або хоча б чи є характерні параметри, безпосередньо пов’язані з цією якістю? Думаю, що першим таким параметром є середня тривалість життя. Другим параметром є перевищення народжуваності над смертністю. Цей останній параметр свідчить про подальші перспективи нації. Таблиця 1 дає певне уявлення про життя села Мошняги у часи Російської імперії.

Впадає у вічі низька тривалість життя селян на початку XX сторіччя. Ці числа є значно меншими статистичних даних з офіційних джерел Російської імперії. Схоже, не большевики першими винайшли брехню як основний засіб свого існування. Наведена тривалість життя — це, за оцінкою науковців, тривалість життя неандертальців, які населяли Європейський континент 30—40 тисяч років тому. Але таблиця добре узгоджується з даними про демографічний вибух на теренах всієї України в ті часи. Суттєве перевищення народжуваності над смертністю давало підстави надзвичайно оптимістично оцінювати національні перспективи України у XX сторіччя (якби не радянська влада). З таблиці видно також стрімке зростання середньої тривалості життя у наступні роки. Найбільшою тривалістю життя була 1919 року (42 роки) перед приходом у село московитської влади. Перша світова війна розпочалась у 1914 році. Величезну кількість чоловіків було мобілізовано до війська. Здавалось би, народжуваність мала б суттєво скоротитись. Проте зменшення хоча і є, але малопомітне. За п’ять повних років середня тривалість народжувань на рік становила 39. За п’ять років війни вона склала 37 осіб. Практично за незмінної народжуваності, кількість смертей дещо збільшилась. “Допомогли” хвороби, що супроводжують війни. За п’ять до-воєнних років вона в середньому склала 24 особи. За п’ять воєнних років — 29 осіб. Цікаво, що

середня тривалість життя мешканців села помітно зростає. За п’ять передвоєнних років вона в середньому становила 19 років. За п’ять воєнних років — 29 років. Єдине пояснення цього інтригуючого факту, як на мене, полягає в тому, що воєнні роки збіглися зі згасанням репресивної здатності Московської імперії. Це виявилось в тому, що селяни просто стали менше працювати і краще харчуватись, а отже, довше жити. При цьому хвороби війни знищували переважно слабких людей, для яких хвороби є не причиною смерті, а приводом для неї. На мою думку, доброю ілюстрацією цієї тези є різке зростання тривалості життя саме 1919 року, коли стара Московська імперія вже перестала існувати, а нова ще не досягнула до села. Село жило без зовнішнього управління і нікому не сплачувало податків. Мабуть, селяни України відчували цей подих свободи і кращого життя, чим і пояснюється феномен масовості селянських повстанських армій Махна, Зеленого і десятків інших селянських ватажків. Десь у тих загонах воював і мій дід Петро — батько мого батька. На все життя запам’ятав його слова, незрозумілі в дитинстві: “Я не воював ні за білих, ні за червоних”. На мою думку, більшість селян, що взялися за зброю, воювали за те відчуття свободи і власної гідності, що з’явилося у них в останні роки занепаду старої Московської імперії. Вони не розуміли, що не може бути вільною людиною, що належить гнобленій нації. Що імперії просто так не зникають, а повертаються під новими гаслами. Реальна особиста свобода можлива лише як наслідок здобутої свободи для всієї нації. Я вибірково подивився і дані, що стосувались інших сіл Балтщини. Мій висновок той самий. Те, що називається в радянській історіографії революцією і громадянською війною, не мало катастрофічних наслідків для населення України. Справжнє лихо почалося після відновлення Московської імперії під новою назвою і новими гаслами.

Аналізувати дані радянських часів надзвичайно важко. Гортаю довідник тих часів: “УРСР в цифрах”. За роки перед Другою світовою війною там подана лише інформація за 1913, 1939, 1940 роки. Починаючи з 1970 року, така інформація подається вже щорічно. Між 1943 і 1970 роком інформація подається епізодично. Тобто всі найважчі періоди історії України ретельно приховані від допитливого ока дослідника. Дещо прояснюють ситуацію архівні дані. Їх я і наводжу у таблиці 2.

Таблиця 1

Рік	Народилось	Взяло шлюб	Померло	Середня тривалість життя
1907	48	5	34	18
1908	72	7	19	11
1909	29	16	30	23
1910	30	5	21	18
1911	60	10	24	21
1912	42	5	23	18
1913	34	7	24	17
1914	46	12	40	23
1915	41	3	30	20
1916	30	6	14	36
1917	13	24	26	31
1918	57	17	34	36
1919	-	-	-	42

Таблиця 2

Село (км до Балти)	1919	1920	1921	1924	1925	1926	1934	1936
Бензарі (0)							12	5
Андрієшівка (3)							14	
Мошняги (10)	42	31	30	18	17	23	22	19
Оленівка (10)				22	17	20		



З таблиці видно, що всі передвоєнні роки середня тривалість життя невинно скорочувалась, досягнувши перед війною рівня початку ХХ століття. Та якщо в двадцять роки народжуваність перевищувала смертність, то у тридцять роки все відбувалось навпаки. Складається враження, що середня тривалість життя в радянські часи залежала від відстані до владних установ і якості доріг між населеними пунктами. Чим меншою була ця відстань, тим меншою була і середня тривалість життя. Московська влада намагалася перетворити українські села на сучільний цвинтар, оскільки розуміла, що якраз українські села і є тим ґрунтом, на якому виростають покоління нескорених. Найяскравішим прикладом є доля села Бензарі, що безпосередньо межує з райцентром. 1936 року середня тривалість життя тут склала 5 років. А 12 років двома роками раніше — набагато краще? А що було у 1932—1933 роках, з якими ми пов’язуємо офіційно визнаний світом голодомор-ґеноцид українського народу? Але я впевнений, що могили закатованих голодом розверзнуться і ми пред’явимо справжній рахунок новітній Московській імперії, яка офіційно проголосила себе спадкоємицею Радянського Союзу.

Таким був комунізм сталінських часів, про який з ностальгією згадували у дев’яності старенькі бабусі. Але щось же вони отримали взамін убогого життя? Так, вони отримали владу — найбільшу можливу владу тих часів, владу над життям і смертю односельців, владу і гарантоване виживання. Про трійку таких жінок-активісток не раз згадувала бабуся моєї дружини. Вони у 1932—1933 роках тероризували велику частину села Липняжки, що у Центральній Україні. Ходили по хатах з обшуком, коли їм заманеться або коли закінчаться власні продукти. І це поза регулярними централізованими обшуками. Якось обнишпоривши хату бабусі, вони таки знайшли на горішці клунок квасолі. Задоволені своєю здобиччю, вже хотіли йти додому, аж тут терпещь бабусі, тоді молоді і сильної жінки, урвався. Вона схопила рогача і гнала тих активісток аж до воріт садиби. Подальша доля тих жінок склалась по-різному. Одну з них невдовзі розбив параліч, і вона швидко померла. Мабуть, трохи сумління у неї таки було. Дві інші прожили довге життя, виростили і добре влаштували у житті своїх дітей.

Аж ось прийшов 1941 рік. У село Мошняги спочатку зайшли німці, а пізніше, як і весь Балтський район, воно потрапило в зону румунської окупації. Село зустріло німецький підрозділ, який першим заїхав у село на мотоциклах, хлібом і сіллю. 1943 року до села зайшла радянська армія, але хліба і солі не було. У дитинстві я вважав своїх дідів наймудрішими і найрозумнішими людьми. Як же вони сприй-

мали німців? Прямо запитати не спромігся, а самі вони про це при мені нічого не казали. Проте знаю красномовний факт. 1943 року, коли вже було чути гуркіт гармат фронту, що наближався до села, в городі моєї матері, Василя — батька моєї матері, німці влаштували кулеметне гніздо, що мало прикривати в’їзд в село з боку залізничної станції Борщі. Воно там проіснувало кілька днів, але годував і обігривав того німецького солдата поважного віку мій дід Василь. Причому робив це з власної ініціативи, знаючи, що з цього можуть бути негативні наслідки. Коли дід Василь вперше покликав німця обідати, той зустрів його пострілами в повітря, але згодом вони порозумілись. Дід Василь, який до війни був головою одного з колгоспів села Мошняги, побоюючись переслідувань від нової окупаційної влади, приєднався до однієї з радянських військових частин і відступав разом з нею. Разом з нею і потрапив у полон, з якого його відразу відпустили додому.

А як же з запропонованим мною критерієм якості життя, тобто його тривалістю? Мало даних для глобальних висновків. Можливо, їх знищили чи погано зберігали. Щодо Балтського району я знайшов лише розрізнені дані, що стосувались декількох колгоспів зі старими комуністичними назвами без зазначення відповідних населених пунктів і лише за 1943 рік. За цими даними середня тривалість життя склала 32 роки. Знайшов також чудом уцілілі дані стосовно села Волове. Тут середня тривалість життя склала аж 43 роки. Що ж, схоже, румунська окупація позитивно вплинула на середню тривалість життя селян. Схоже, що найгіршою окупацією була окупація московська. Чому я вживаю цей термін? Невже влада на місцях належала лише москвитам? Так, думаю, що всі ключові посади належали винятково москвитам. Мої особисті спогади стосовно Балтської влади починаються з другої половини п’ятдесятих років. Тоді на рівні району не було жодної посади, яку б обіймав українець. Перший і другий секретарі районного комітету партії, директори підприємств, командири військових частин і вищий офіцерський склад, начальники райвідділу міліції і пожежної охорони, пошти. Що ще я забув? Так, кілька років директором моєї школи була людина з єврейським прізвищем, але її швидко замінили на першого секретаря райкому, якого потрібно було працевлаштувати після чергової зміни партійної влади. В Балті була значна громада старовірів, але і їм шлях до влади був закритий — неблагонадійні. Деякі зміни в кадровій політиці партії відбулись лише в кінці шістдесятих років. З подібною ситуацією я зіткнувся, коли на початку вісімдесятих почав працювати викладачем у виші. З 25 завідувачів кафедри українців було троє чи четверо. Так що радянську владу цілком справедливо можна було називати московитською владою,

до того ж найгіршим варіантом окупаційної влади в Україні за всі часи після монголо-татарської навали. Більшовизм, з моєї точки зору, це найяскравіший прояв наймерзніших інстинктів московитської черні, яка волею випадку прийшла до влади у колишній Російській імперії, зробивши її вершиною апокаліпсису для всього світу. Вулкан ненависті і жорстокості, який дрімав у московському люді сотні років, мав колись вибухнути. І він вибухнув у жовтні 1917 року. Це виверження ще не закінчилось. Ми присутні на одному з його етапів під назвою чергова російсько-українська війна. Цивілізований світ має зрозуміти, що без пацифікації колосальної території Євро-Азії під назвою Московія загроза всесвітнього апокаліпсису буде весь час збільшуватись.

Моє найбільше відкриття архівної роботи: ґеноцид українського народу тривав не в 1932—1933 роках, як вважають. Він тривав усі роки перед Другою світовою війною, він тривав і після, аж до смерті Сталіна. Він почався до індустріалізації і не закінчився після її завершення. Він не був випадковим. Сталін був дуже важливим, але лише одним гвинтиком страхітливої машини фізичного знищення української нації. Емоційні основи цього ґеноциду пов’язані з найтемнішими закутками душі москвитської черні, але різке загострення ґеноциду, я б сказав, його демонстраційний характер, у 1932—1933 роках, усе-таки пов’язаний з індустріалізацією. І справа була не в зерні. Ті півтора мільйона тонн зерна на рік, що вивозили з України на експорт, не могли суттєво вплинути на темпи індустріалізації. ґеноцид безумовно мав міжнародний аспект. Про це свідчить, зокрема, надзвичайно ефективний інформаційний його супровід на міжнародній арені. Блокування правди про ґеноцид, реклама “колосальних” позитивних досягнень країни рад коштували величезних коштів і вимагали тотального контролю над провідними міжнародними засобами масової інформації. Цей тотальний контроль не розповсюджувався лише на територію націонал-соціалістичної Німеччини. Колосальних коштів вимагала сама індустріалізація. Дев’ять з половиною тисяч великих і середніх підприємств, побудованих за передвоєнне десятиліття, не могли споруджувати коштом зруйнованої більшовиками країни. Міжнародний “партнер” Сталіна мешкав, на мою думку, десь у Нью-Йорку і мав колосальний фінансовий і владний ресурс. Безумовно — це не одна людина і не уряд тої країни.

А що мої любі Мошняги? Немає вже хати діда Петра, немає хати і діда Василя. Немає більшості хат навколо, що я пам’ятаю з часів дитинства. Село вимирає. З тисячі мешканців за сто років у ньому залишилось, може, 200 осіб переважно похилого віку. Що станеться з нашою країною-Україною, коли загинуть її села, висохне її коріння?

## Кандидат від патріотів і «Української альтернативи»

Закінчення. Початок на стор. 1

Політична система, за якої влада розглядається як бізнес для кількох сотень “сімей”, що жирують за рахунок десятків мільйонів українців, має бути зруйнована! І на сучасному історичному етапі запровадження нової політичної культури, у якій домінують принципи честі, совісті, патріотизму, любові до рідної землі, є винятковою місією і відповідальністю глави держави.

— Усім нам, патріотам України, — підсумував Микола Голомша, — болить усвідомлення тої безвиході, у яку завели нашу державу зовнішні і внутрішні антиукраїнські сили. І моє, і ваші серця болять від усвідомлення того, що Небесна Сотня і тисячі українських воїнів на сході є жертвами, які досі вимагають справедливості. Заможна і щаслива Україна, яку ми створимо, реалізуючи нашу мрію, стане найкращим пам’ятником героям, гідним їхнього подвигу!

Безпосередньо перед з’їздом відбулось засідання Політичної Ради партії “Патріот”, яке рекомендувало учасникам з’їзду ухвалити рішення щодо того, що Політична партія “Патріот” мусить взяти участь у виборах Президента України. Микола Голомша виніс на розгляд делегатів пропозицію Політради партії про висунення кандидатом на пост Президента України члена партії, громадсько-політичного діяча, відомого економіста Новака Андрія Яремовича.

Після тривалого обговорення, в якому взяли участь представники — учасники Громадського форуму “Українська альтернатива”, зокрема голова Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка Павло Мовчан, з’їзд ухвалив рішення: висунути кандидатом від Політичної партії “Патріот” на пост Президента України НОВАКА Андрія Яремовича.

Влас. кор.



Зліва направо: кандидат у президенти від політичної партії “Патріот” Андрій Новак і голова партії Микола Голомша

### Біографічна довідка

Новак Андрій Яремович (нар. 24 січня 1973, м. Коломия, Івано-Франківська область) — український економіст, політолог, громадський діяч, кандидат економічних наук.

Освіту здобув у Європейському університеті у Києві. 1993 року закінчив канадську бізнес-школу Університету Західного Онтаріо (University of Western Ontario business school), водночас брав участь у програмі “Вчись працюючи”.

1997—2001 роки — навчався в аспірантурі Науково-дослідного фінансового інституту при Міністерстві фінансів України. Захистив дисертацію на тему “Взаємозв’язок податково-бюджетних та грошово-кредитних важелів у політиці економічного зростання України” в Київському національному університеті ім. Тараса Шевченка.

Працював на різних посадах в різних організаціях. Зокрема, 2002 рік — начальник фінансового управління Державного підприємства МО України “Укроборонпостачальник”. Пізніше, до 2003 року, працював консультантом при комітетах Верховної Ради та помічником народного депутата України. З 2004 — начальник відділу зв’язків з громадськістю в компанії “Оболонь”. 2005—2006 роки — радник двох прем’єр-міністрів України, 2006-го став Головою Економічної Ради Всеукраїнського Громадського Об’єднання “Успішна Україна”.

2002 року балотувався у народні депутати України як позапартійний кандидат шляхом самовисунення (виборчий округ № 87).

Автор книжки “Як підняти українську економіку”, в якій запропонував модель формування конкурентоздатної та високоефективної української економіки — Трифункціональну Економічну Модель України. 2007 року книга видана вдруге. Того ж року увійшов до складу громадської ради при Міністерстві економіки України. 2011 року книгу видано втретє.

2009 р. Андрія Новака було обрано головою оргкомітету Економічного Форуму Українців Світу. Того ж року стартував ініційований ним проект Альтернативного Кабінету Міністрів України. У 2010 р. став Головою Комітету економістів України. З 2011 р. — проректор Європейського Університету.

2012 року на V черговому з’їзді Української Партії Андрій Новак був обраний Головою Української Партії. У квітні 2013 р. припинив членство у цій партії.



## 100 років Єдності над Збручем

Дві урочисті ходи з Тернопільської і Хмельницької областей зустрілися на мосту через річку Збруч між селом Гуків, що на Чермеровеччині, та селищем Скала-Подільська Борщівського району Тернопільської області: саме по західному кордону Хмельниччини проходила умовна межа між ЗУНР та УНР. Уже стало доброю традицією відзначати цю дату єднанням делегацій Хмельниччини та Тернопілля на кордоні областей,

символізуючи об'єднання українських земель в одну державу.

Після обміну хлібом-сіллю молодь утворила прапор України з двох частин: від Хмельниччини було представлено 50 м жовтої частини стягу, від Тернопільщини — 50 м синьої, що також символічно, адже разом вони складають 100 на знак ювілею історичної дати.

Далі учасники дійства урочистою ходою попрямували до

22 січня на межі Хмельницької та Тернопільської областей у День Соборності України до 100-річчя проголошення Акта злуки УНР і ЗУНР відбулися між-обласні урочистості за участю голови Хмельницької облдержадміністрації Вадима Лозового, голови Хмельницької облради Михайла Загородного, голови Тернопільської облдержадміністрації Степана Барни, голови Тернопільської облради Віктора Овчарука, голови Львівської облради Олександра Ганущина, народних депутатів України, духовенства та понад 3,5 тисяч представників української громади.

Пам'ятного Хреста легендарному генерал-хорунжому УПА Роману Шухевичу, де представники духовенства Православної церкви України обох областей відслужили молебень.

Також відбулося відкриття пам'ятного знаку “100 років Соборності України”.

Прес-центр Хмельницького ОО ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка

Тетяна ВИГОВСЬКА

Ланцюг Єднання утворили понад півтисячі людей, переважно молодь. Учасники вийшли на площу біля погруддя Тарасу Шевченку з патріотичною символікою, синьо-жовтим боді-артом. Вони були яскраві, як і наша Україна. А коли взяли за руки і утворили Ланцюг Єднання, він розтягнувся від бюста Кобзаря — аж до стели з портретами загиблих Героїв Небесної Сотні й російсько-української війни.

— Хоч і сто років минуло, але актуальність не згасає. І саме ця єдність дає перевагу над ворогом, — зазначив начальник управління освіти й науки міськради Юрій Петрик.

Традицію проведення цього флешмобу у Білій Церкві започаткувала “Молода Просвіта” ще 2011 р.

— Тоді нас було тридцять осіб. Сьогодні нас уже більше, ніж десять разів по тридцять, — сказав голова Білоцерківської “Просвіти” Костянтин Климчук. — Ми живемо в історичний час. Сьогодні маємо Томос. Це наріжний камінь державності на багато сотень років наперед. Ми стали народом, який здатен вирішувати стратегічні завдання, а не ситуативні, на кшталт “моя хата скраю”.

Біля портретів героїв провели патріотичний флешмоб: утворили живу мапу України і відбулася перекличка історичних частин країни. Біла Церква єднає Україну. Тут знайшли свій дім ті, хто змушений був покинути тимчасово окуповані території. Звідси рушають на схід воїни визвольної армії, яку гаряче підтримує народ. Сюди повер-

## Ланцюг Єднання та «жива» мапа України у Білій Церкві

**У Білій Церкві живе традиція шанувати Ланцюгом Єднання подію, яка відбулася 100 років тому на Софійській площі Києва. Тоді, в січні 1919 року, український народ заявив про свою волю об'єднати українські землі й жити в Соборній Державі. Наше місто стало тим пунктом, звідки вирушили на Фастів і Мотовилівку, а згодом і на Київ, загопи Директорії. Саме в Білій Церкві формувався корпус Січових Стрільців, ядро військової потуги повстанців. І сьогодні наше місто залишається базою для бригади, яка збройно утримує Соборність.**



таються герої війни, яких щоразу зі сльозами радості вітають білоцерківці.

Уже покладали квіти біля портретів загиблих, уже пролунало традиційне і горде “Слава Україні! Героям Слава!”, але люди ще довго залишалися на площі, спілкувалися, ділилися враженнями:

— От ніби і просто все. Митинг, хода, взявшись за руки, флешмоб, а відчуваєш таке піднесення і гордість, що й досі перебуваєш під неймовірним враженням! — зауважила одна з учасниць.

І це правда. Соборній Україні жити! Навіки!

## Листівки до Авдіївки

Школярі рівненських навчальних закладів узяли участь у майстер-класі з виготовлення листівки-вітання з нагоди свята Соборності для дітей Авдіївки, що в Донецькій області, які побували в Рівному у 2016—2018 роках.



Лариса ТКАЧ,  
член ради “Просвіти”, м. Рівне

Ініціатива акції “Подаруй листівку — вітання ровеснику зі сходу” належить голові ГО “Рівненське міське об'єднання товариства “Просвіта” ім. Т. Шевченка Катерині Сичик. Захід відбувся в бібліотеці музею “Просвіти” Рівненщини, спільно з управлінням освіти та Рівненським міським центром творчості учнівської молоді.

— Акція присвячена 100-й річниці Акту Злуки. Ми долучаємося до святкових заходів, що відбуваються на Рівненщині та в Україні, святкуємо і ділимося своїми вітаннями та побажаннями зі школярами прифронтової Авдіївки. Маємо продемонструвати єдність українців, дітей-однолітків, друзів. Показати нашу підтримку в нелегкий час війни і державотворення, — розповідає Катерина Сичик. — Ми відправляємо сьогодні листівки, тим самим звертаємося до однодумців, друзів зі сходу, щоб вони зрозуміли: ми єдині. І, власне, у цьому й полягає побудова Української держави.

Майстер-клас із виготовлення листівок проводили педагоги РМЦТУМ Тетяна Приймачек, завідувачка художньо-технічного відділу, Тетяна Боровець та Оксана Мудрик — керівники гуртків. Листівка складалася з двох половинок великого серця, виконана у блакитно-жовтих кольорах, в розгортці якої макет мапи

України, розділеної на захід і схід з позначками міст Рівне, Авдіївка та маленьких сердечок, що з'єднують наші території. Вгорі — голуб як символ миру. На звороті — лист другу.

Творча робота з виготовлення креативних, красивих, а головне — ширих — листівок відбувалась у три етапи. Школярі з навчальних закладів міста, в сім'ях яких проживали діти з Авдіївки в 2016—2018 рр. (а їх 60), мали можливість зробити власноруч листівку з особистими привітаннями і побажаннями. Усі школярі з приємністю згадували своїх однолітків, розповідали про дружбу і спілкування у соцмережах, бажали швидкої зустрічі.

— Листівки-вітання стануть своєрідним сюрпризом для наших друзів зі сходу. Добробуту, миру, а головне — єдності я побажала своїй однолітці з Авдіївки Євгенії Ахромовій та запросила прийти до Рівного, — каже Настя Зайчук, учениця 10 класу ЗОШ №20.

Особливу подяку висловили організатори акції директору Рівненської філії ТОВ “Нова пошта” Анатолію Горецькому, який люб'язно погодився безкоштовно і вчасно доправити пакунок вітань і побажань у Авдіївку.

Під час роботи над листівкою та на завершенні акції було зроблено фотознімки, які відправлять електронною поштою до відділу освіти міста Авдіївки.





## Презентація записів пісень та календаря визвольних змагань 1917–1921 рр.

У будинку, де сто років тому засідала Центральна Рада, Український Інститут національної пам'яті до 100-річчя Акта Злуки та Соборності презентував свої нові проекти: гру для мобільних пристроїв “Сто років боротьби. Українська революція”. Ілюстровані настінні календарі, присвячені військовій еліті УНР, та аудіоальбом “Пісні Української революції” — спільний проект Інституту і Тараса Компаніченка та гурту “Хорєя Козацька”.

Георгій ЛУК'ЯНЧУК  
Фото автора

Голова Українського інституту національної пам'яті Володимир В'ятрович та Павло Подобед презентували ілюстровані настінні календарі “Військова еліта Української революції 1917–1921 рр.” на 2019 рік, а Олена Охрімчук презентувала гру для мобільних пристроїв, створену на основі настільної гри “Українська революція 1917–1921 рр.”. Народний артист України Тарас Компаніченко презентував аудіоальбом “Пісні Української революції” — спільний проект гурту “Хорєя Козацька” та Українського інституту національної пам'яті, приурочений до 100-річчя Соборності.

До альбому увійшли пісні, написані у 1917–1921 роках. Автори більшості цих пісень — класики української літератури: Олександр Олесь, Грицько Чупринка, Микола Вороний, Христя Алчевська, Богдан Лепкий, Спиридон Черкасенко, та ін. Композитори — Кирило Стеценко, Микола Леонтович, Олександр Кошиць, Яків Степовий, Павло Синиця, Костянтин Богуславський, Левко Ревуцький.

Тарас Компаніченко працював над збіркою, що за підтримки Українського інституту національної пам'яті записана на два диски, цілих тридцять років. Пісню за піснею, які активно співали у 1917–1921 роках, він відшукував у закритих фондах бібліотек, в музеях, архівах, в експедиціях краєм.

Він розповів: “Твори, що увійшли до цієї музичної збірки, — це довголітній результат пошуку правдивих музичних пам'яток про ту, унікальну своїм національним пробудженням, епоху. Усі ці твори були активно співані на великих і малих сценах України в 1917–21 роках на урочистих подіях, військових мітингах, при відновленні “Просвіти”, відкритті гімназій та університетів. Пісні починали й завершували урочисті академії, святочні

зібрання. Їх співали на воєнних позиціях, на шиківанні військ; їх співали кобзарі, артисти-бандуристи, оперні співаки, просвітанські, військові, міські, студентські хори, Українська республіканська капела та Український національний хор. Багато творів були забуті і не звучали в Україні майже століття. Їхню мистецьку й історичну цінність неможливо переоцінити. Вони мов щирі свідки-самовидці зберігають емоційну пам'ять про добу Української революції. У них поєдналися дух епохи, ідеали борців, етика й естетика того часу. Справжніми шедеврами стали твори “Україно-мати, кат сконав”, “Од сього Дону до сивих Карпат”, “За рідний край”, “Червона калина”, “Живи, Україно”, “Гайдамацька пісня”, марш “Стяг”. Тексти написані в дусі ідей, які сповідувала УНР, — свобода, братерство, освіченість. Побутує уявлення, що пісні революції — це лише пісні Січових стрільців. Збірник показує, що вся Україна боролася за свою свободу — Харків, Полтава, Кіровоград, Одеса, Єлисаветград. Тож цінність пісень саме в ідеї Соборності українських земель! І у добу УНР, і сьогодні людей єднає українська культура і мова! Віднайдені пісні показують, що сто років тому державотворцями були не лише політики і громадські діячі, урядовці й дипломати, а й освітяни, просвітяни, гайдамаки, запорожці, а ще митці — поети і композитори.

Учасники проекту “Хорєя Козацька” продовжують працювати над дослідженням та популяризацією пісенного епосу тієї героїчної епохи.

P.S. Гарна новина: 22 січня — у День 100-річчя Соборності Указом Президента України музикологу, композитору і виконавцю за багаторічну діяльність на ниві української культури Тарасу Компаніченку присвоєно високе звання народного артиста України. Ми всі його щиро вітаємо!



## Меморіальний барельєф Симону Петлюрі у Києві

Георгій ЛУК'ЯНЧУК

“Тільки тоді ми будемо кричати “Слава!” вільними грудьми, коли зміцнимо нашу владу, коли стане спокій нашої землі. Всі, як один чоловік, станьте плечем до плеча на оборону рідного краю від ворогів наших...”

Це слова із виступу Симона Петлюри 22 січня 1919 р. на Софійській площі викарбувані на меморіальній дошці на честь 140-річчя з дня народження, яке відзначатимемо у травні. 21 січня, напередодні Дня Соборності, у Києві відкрили меморіальний барельєф Голові Директорії Української Народної Республіки, Головному Отаману Військ і Флоту УНР Симону Петлюрі. Пам'ятна дошка виготовлена скульптором Василем Маркушем. Встановили її на початку колишньої вулиці Комінтерну, що нині носить ім'я Си-

мона Петлюри. Саме тут в січні 1918 року тривали бої підрозділів Армії УНР з більшовиками.

Ця анотаційна дошка є першим увічненням пам'яті творця української державності початку ХХ століття у столиці. Виготовили пам'ятку за кошти Київської міськадміністрації. На церемонії відкриття були присутні, зокрема, віце-прем'єр міністр України, голова Державної міжвідомчої комісії у справах увічнення пам'яті учасників антитерористичної операції, жертв війни та політичних репресій Павло Розенко, начальник Київського військового ліцею імені Івана Богуна Ігор Гордійчук, офіцер резерву, ветеран 55-ї окремої артилерійської бригади ЗСУ Роман Кулик, лідер гурту “Хорєя Козацька” Тарас Компаніченко та інші.

У виступах промовці підкреслювали мужність Головного Отамана як приклад для



наслідування для вояків наступних десятиліть, особливо для захисників України на нинішній російсько-українській війні. Наголосили на встановленні величного пам'ятника, достойного його імені наступного року, а також на обов'язковому знесенні пам'ятника більшовику Щорсу, який нищив Київ та українців.



Почесне відкриття меморіального барельєфа Голові Директорії Української Народної Республіки, Головному Отаману Військ і Флоту УНР Симону Петлюрі Героєму України російсько-української війни, начальником Київського військового ліцею імені Івана Богуна Ігорем Гордійчуком

Леонід ГАПЄВ, керівник гуртка “Точка зору” Центру дитячої та юнацької творчості № 5 Харківської міськради, член НСЖУ

У чому головна ідея цього заходу? За задумом педагога гуртка “Точка зору”, сучасним дітям і підліткам варто більше дізнаватися про цікаві місця для екскурсій в Україні. Адже це є водночас нашою історією та сьогоденням. Таку можливість мали наші читачі завдяки яскраво оформленим сучасним книгам із серії “Моя Україна”: “Замки та фортеці України” та “Найцікавіші місця України”. Під час жвавого і неформального ознайомлення з цікавими місцями для подорожей Україною слобожанців неабияк цікавила Львівщина, Волинь, Закарпаття. А ще цю ідею підтримала Ганна Чернишенко, вчитель біології та хімії, а нині педагог-вихователь групи подовженого дня. Ганна Дмитрівна теж поділилася своїми враженнями опісля відвідання цікавих місць в Україні.

Кожен із учасників заходу обрав свої улюблені місця для ман-

## Фотомандри країною

Цікава й пізнавальна фотоекскурсія з нагоди 100-ліття Дня Соборності України відбулася під час заняття гуртка “Точка зору” Центру дитячої та юнацької творчості № 5 Харківської міськради на базі 136-ї школи.

дрів Україною. І разом із батьками у майбутньому зможуть втілити мрію у життя. А сьогодні мандри рідною країною, нехай

і за допомогою такої креативної фотоекскурсії, розвивають світогляд, збагачують культурно і духовно.





# Поети Полтавщини про бій під Крутами



**Ганна Антипович (Дениско)**

Народилася 25 січня 1949 року в с. Загунівка Зіньківського району Полтавської області. Поетеса, літератор, публіцист, член Правління Полтавського ОО ВУТ “Просвіта”. Співзасновниця і перша голова Полтавського осередку “Союзу українців”. Закінчила Львівський університет ім. І. Франка (1972). Працювала у пресі Зіньківщини та Полтави, власним кореспондентом газети “Молодь України” у Полтавській, Сумській та Харківській областях. 1987 року полишила журналістську роботу через неможливість вільно висловлювати свою позицію. На початку 1990-х була поміж фундаторів та провідних публіцистів часописів “Полтавський вісник” та “Полтавська Думка”. У 2005—12 рр. — редактор газети ПОО ВУТ “Просвіта” “Наше слово”. Автор повістей і нарисів “Сестри твої, Хатинь” (1982), “Хліб і совість” (1984), “Світанкові зорі Ганни Сиволап” (1985), “Червоні лелеки” (1986), збірки поезій “Все так давно, немов і не було...” (2011). Нагороджена орденем “За заслуги” 3 ст. (2009). Лауреат обласної премії ім. Симона Петлюри.

**Полеглим під Крутами присвятила “Український романс”, написаний під враженням перших по десятиліттях замовчування публікацій про Героїв Крут.** Вірш поклали на музику і виконували полтавська просвітянка Оріся Ковалевич, відроджувач “Пласту” Володимир Скоробський (м. Київ), а полтавський бард Юрій Трейгель, створивши свою інтерпретацію, проніс “Український романс” через майдани Революції Гідності, виконує його й нині.

## Український романс

Ми упали в сніги.  
Наші очі вильовують круки.  
А нащадків навчать,  
як тим крукам співати хвали.  
Україно, живи! —  
Простягаємо зранені руки,  
Україно, прости,  
що від ката тебе не спасли!

Боже нив і дібров,  
наші душі до Тебе у леті,  
Боже, Матір Вкраїну  
хоч Ти заступи і спаси!  
Нас укрили сніги —  
і хорунжих, і просто поетів,  
а їй ще терзають  
московські розлучені пси.

Ми упали в сніги...  
Нас підступно ударили в спину  
комісарський наган  
і незгода у хаті вітя.  
Україно, прости, —  
хоч ми впали, та бились до згину  
Із тими, що хотіли,  
щоб крові не було кінця.

Ми zostались в снігах...  
В Київ сунуть нові муравйови.  
Хоч були ми орли,  
нас онук-яничар розпина.  
Україно, устань,  
дай зневіреним сили й любові,  
Україно, прости, —  
коли є ще за нами вина.

Пом’яніть нас усіх.  
Ми увійдемо в Божі оселі.  
Ми за вас Його будемо  
денно і ноцно молити —  
За зчужлі міста  
і засипані стронієм села,

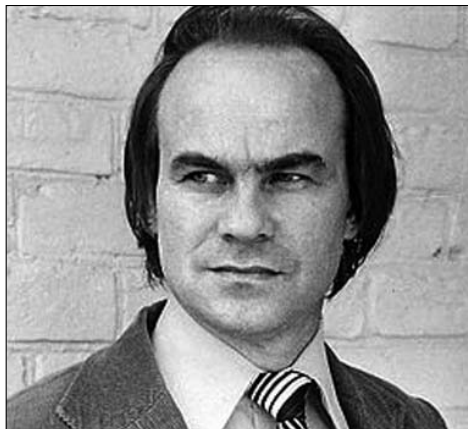
Широко цитованим є вірш Павла Тичини “Пам’яті тридцяти”. Але окрім нього, бій опоетизували й інші класики української літератури — **Євген Маланюк, Богдан-Ігор Антонич, Юрій Клен, Яр Славутич, Антоніна Листопад та ін.** Загалом близько сотні “крутянських” віршів нараховують розділи “Поезія” книги “Крути” від видавництва “Смолоскип” та сайта громадянської кампанії “Пам’ятай про Крути!”. Серед авторів і полтавці. Це настоятель Свято-Миколаївської церкви у Полтаві й учасник бою **Демид Бурко.** Це діаспорні поети родом із Лохвицького й Зіньківського районів **Полікарп Плюйко і Олексій Шевченко, яких невблаганні вітри ХХ століття закинули за океан.** А ще наші сучасники — активісти “Просвіти” **Ганна Антипович (Дениско) і Григорій Булах.**

За усе, що так тяжко  
українському серцю болить.

Ми упали в сніги...  
Пом’яніть нас усіх...

## Григорій Булах

Український поет, перекладач, прозаїк, майстер художнього слова, народний артист України. Народився 10 квітня 1938 р. у селі Піски Лохвицького району Полтавської області. З 01.07.1982 року член НСПУ. У 1990—1996 рр. — автор і ведучий програми “Живе слово” на Українському телебаченні. 1994—1998 рр. — член Центрального правління ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка.



**Сніг**  
Цей білий сніг на чорнім чорноземі,  
Як білий аркуш у крутянській степ.  
Я знов торкаюся тієї теми,  
В якій кривавиться нестерп.

В якій неვიгойність і болі.  
Бинтів — немає! Тільки — сніг!  
Цей білий сніг на чорнім полі,  
Цей білий сніг — у ізголов’я ліг.

Цей білий сніг молодший за їх юність,  
Цей білий сніг — шрапнеллю у світі.  
Цей сніг в майбутнє,  
у сьогодні,  
у минулість!  
Цей сніг нетанучий, на ликах молодих!

Цей чорний крп чорніше чорнозему.  
В сльозі Тичини — вибухає схлип!  
Червона кров дописує поему  
Про білий цвіт весняних лип.

“Ви знаєте, як липа шелестить  
У місячні весняні ночі?  
Кохана спить... Кохана спить...  
Піди збуди, цілуй їй очі”.

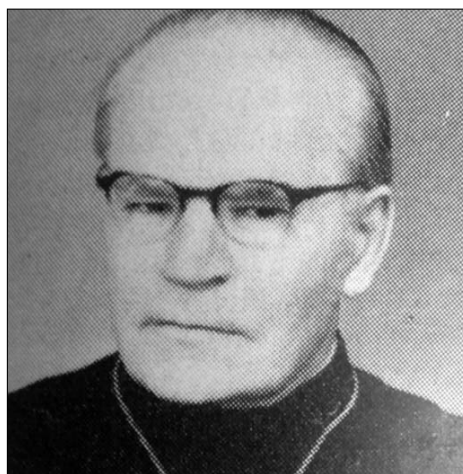
А білий сніг — на чорній чорнозем.  
Коханий спить...  
У ізголов’ї — степ!  
Не розбудити сон рядком поеми,  
Бо юний цвіт — в снігу отерп!

Ви знаєте, як сніг той шелестить  
На мертвих ликах, у сичеві ночі?  
Кохані сплять... Коханий спить!  
Ніхто не поцілує в мертві очі!

Ви знаєте, як сніг на мертвих ликах  
Шелестить?  
Кохані сплять... Коханий спить.  
Ні! Ви не знаєте, як сніг той шелестить.

## Демид Бурко

Історик церкви, літератор. Народився 29.08.1894 р. у с. Пирогів на Вінниччині. Водночас життя його пов’язане і з Полтавою та селом Ярьеськи Шишацького району. Делегат I Всеукраїнського військового з’їзду (05.1917), референт інформаційного бюро Секретаріату військових справ Центральної Ради. З жовтня 1941-го — секре-



тар Полтавського єпархіального управління УАПЦ. Служив настоятелем Миколаївської церкви м. Полтави. Підготував до друку видання Євангелія (у перекладі Морачевського) та молитовника (Полтава, 1942). У газеті “Голос Полтавщини” (1941—1943 рр.) надрукував низку статей з історії літератури і мистецтва, вірші і спогади з пережитого. Автор книги “Українська Автокефальна Православна церква — вічне джерело життя” (1988, Бавнд-Брук, США). На її сторінках знайшли місце і враження автора про полтавський період життя. **Вірш “Крути” написав 1938 року.** Тоді сталіністи лютували особливо, вирубуючи під корінь усе українське. У передмові зазначив: “Цей вірш написано в 20-ті роки битви під Крутами, в січні 1938 року, на самому полі бою за найтяжчих московсько-більшовицьких окупаційних умов”. Помер 1988 року у Штуттгарті.

## Крути

Стою німий... Схилию низько чоло...  
У спогадах подія судних днів  
Жива встас... Точився бій навколо...  
О, скільки їх, відважних юнаків,  
За рідний край і за любов до волі  
Лягли от тут, на цьому полі!..  
Ой, поле, поле крові і скорботи!..  
Тут в сьвів ранку нашої весни  
Почавсь новий шлях хресний до Голоти  
І залунало зрадливе: “Розни!”...  
Немов Христа друге страшне розп’яття  
Судилося Вкраїні... О, прокляття!

## Полікарп Плюйко

Народився 3 березня 1903 року у селі Білогорілка Лохвицького повіту. Український поет, прозаїк, діяч діаспори (літературний псевдонім Поль Половецький). Ходив до церковно-приходської школи, згодом вчителі порадили батькам віддати його в Лохвицьку школу, де навчався у 1915—1923 роках. Окремо брав уроки гри на фортепіано. Працював у школі Глинська, організував хор, яким диригував. 1926 року вступив до Київського інституту інженерів шляхів. По його закінченні (1930) відділом кадрів спрямований як “політично неблагонадійний” до роботи на Томську залізницю. Тоді написав низку віршів, які побачили світ лише після війни. 1935 року звільнений з роботи. Перебував під постійним наглядом НКВД, оскільки “демонстративно розмовляв з усіма працівниками установи лише по-українськи”. Брат його Іван, учитель, був закатований сталінськими див’ялами 1938 року (посмертно реабілітований 1958 р.). 1945 року опиняється у Західній Німеччині, у таборі утікачів у Міттенвальді, там працює учителем математики в українській гімназії. 1950 року переїхав до США. Професор, одним із перших узявся досліджувати генезу Голодомору 1932—1933 років, послуговувався власним досвідом і спостереженнями та архівами американських газет, зокрема “TheNewYorkTimes”. 1944 року написав вірш про бій під

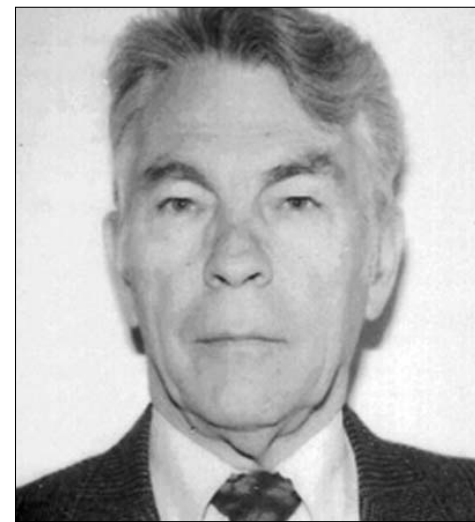
Крутами. У серпні 1974 року написав коротку автобіографію “Мій родовід”. Вийшли друком: 1965 — історична поема-сатира “Цар Премудрий Саривон”, 1966 — “Проти течії” (праці-роздуми на соціально-політичні теми), “Наша Батьківщина”, Канада, 1978 — лірика-сатира “Над безоднею”, “Геєнна огненна”. Ненадруковані твори: “Записки крігсфербрехера”, “Намісники Христа і їх діяння”. Друкувався у 1960-х роках у газеті “Наша Батьківщина”, Торонто. Помер 1979 року у США.

## Крути

Тож не хмари чорні крили снігові рівнини,  
Не татари йшли на здобич в землі України.  
З Москвіщини більшовицьких диких орд навали  
Молодую Україну багнетом вітали,  
Шматували воскреслеє тіло сиротини,  
Готували їй глибоку, темну домовину...  
...Боронили соколята підступ до столиці,  
Полвали сніг пухнастий краплі кривавиці.  
Турбували їй відбивали люту, злу навалу,  
Не чекаючи зі сходу шаленого шквалу...

## Олексій Шевченко

Народився 22 серпня 1928 року у селі Лютецький Будища Зіньківського району Полтавщини. Після Другої світової війни жив із батьком у Західній Німеччині, згодом оселився у США, закінчив міський університет Нью-Йорка, здобув фах інженера-електрика. Ще в студентські роки писав вірші, оповідання на літературознавчі й політичні теми, які публікувалися у журналі “Смолоскип” та в багатьох інших українських діаспорних часописах. **Вірш “Крутянці” написав 1953 року.** Після здобуття незалежності кілька разів відвідував Україну, своє рідне село, був представником Міжнародного Благодійного фонду і видавництва “Смолоскип” у США і Канаді. Побратим видатного українського видавця Осипа Зінкевича. Помер 5 серпня 2008 року в місті Бріджвотер. Похований на українському православному цвинтарі у Бавнд-Бруку.



## Крутянці

Морозне повітря дрижало  
Від згуків потужних гармат,  
А Ви залягли в окопах  
Без куль, без шинель, без гранат.

Лиш триста пішло Вас,  
Щоб волю здобути,  
Щоб вірність навіки  
Батькам присягнути.

Пощо Вам шинелі, пощо кулемети,  
Хіба ж Ви навчилися цього?  
Ви ж мрійники юні у світі фантазій,  
І що Вам, що січень січе...

Лиш Ви замінили  
Перо на рушницю.  
А Вам назустріч іде  
Шість тисяч п’яниць.

Ваш голос лунає в широкому світі  
В просторах небесних тремтіння,  
В блакиті глибокій, над золотом нив  
В серцях наших юних, уже без тернів.

Ми йдемо за Вами  
В простори чарівні,  
бо хочемо бути  
Із Вами спільні!

Упорядкував **Олег ПУСТОВГАР,** перший заступник голови Полтавського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта”



Мовне питання тісно пов'язане з інтелектуальним, моральним і культурним розвитком майбутнього суспільства. Сьогодні формування майбутнього суспільства відбувається стихійно в протиборстві інтересів різних груп суспільства (зокрема й ворожих до української держави) через освіту й засоби масової інформації. Завдання держави — надати процесові формування майбутнього українського суспільства цілеспрямованого українскоцентричного характеру. Вважаю за необхідне в Державній цільовій програмі передбачити певні заходи нарівні з іншими заходами. Витрати на це з надлишком окупляться в майбутньому на державному рівні.

1. У вищих нефілологічних і професійно-технічних навчальних закладах українську мову як основний засіб навчального процесу вивчати протягом перших двох семестрів (76 годин), надаючи перевагу практичному володінню нею. Відповідальне — Міністерство освіти і науки.

2. У вищих і професійно-технічних навчальних закладах за-

## Пропозиції до Державної цільової програми забезпечення всебічного розвитку і функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя до 2028 року члена експертної групи з мовної політики проф. І. П. Ющука

проводити як обов'язкові загальноосвітні предмети “Історія становлення української держави” та “Українська культура”. Відповідальне — Міністерство освіти і науки.

3. Розробити і впровадити систему електронного самонавчання і поточного та підсумкового контролю навчальних досягнень з української мови для студентів вищих і професійно-

технічних навчальних закладів. Відповідальні — Міністерство освіти і науки, Український мовно-інформаційний фонд НАН України.

4. Зробити періодичною серією видань історичних художніх творів (романів, повістей, нарисів) про визначні події в українській історії, видатних українських діячів, борців за українську волю. Відповідальні — Інститут книги

Міністерства культури, видавництво “Дніпро”.

5. Зробити періодичною серією науково-популярних видань для молоді з метою висвітлення різних наукових проблем та найновіших досягнень світової науки. Відповідальні — Інститут книги Міністерства культури, Національна академія наук України, видавництво “Веселка”.

6. Забезпечити навчальною й виховною літературою дітей. Відповідальні — Міністерство освіти і науки, Інститут книги Міністерства культури, видавництво “Веселка”.

7. Відповідно до указу Президента № 580/2015 від 13 жовтня 2015 року “Про Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016—2020 роки”, збільшити передплату та обсяги розповсюдження українськомовних дитячих і молодіжних друкованих видань, за державний кошт забезпечити цими виданнями навчальні й навчально-виховні заклади.

8. Фінансово забезпечити щомісячне видання журналу іноземної літератури “Всесвіт”. Відповідальні — Кабінет міністрів, Міністерство культури, Міністерство фінансів.

9. Всеукраїнському культурологічному тижневику “Слово Просвіти” надати статус державного видання з відповідним фінансовим забезпеченням. — Кабінет міністрів, Міністерство культури, Міністерство фінансів.

10. У військових і воєнізованих підрозділах нарівні з військовою підготовкою проводити з рядовим складом заняття з удосконалення володіння державною мовою, а також знання історії України за відповідними, спеціально розробленими державними програмами.

11. У військових і воєнізованих частинах укомплектувати бібліотеки з фахової, загальноосвітньої, історичної та художньої літератури українською мовою.



Олена ЛЕОНТОВИЧ,  
письменниця, член НСПУ

Українська мова має такі особливості, які є великою мовною цінністю і якими вона вигідно відрізняється від багатьох інших мов. Але, на превеликий жаль, вони, ці мовні дорожці, за дуже малим винятком, невідомі нашим сучасникам: і звичайним користувачам мови, і письменникам, редакторам, журналістам, науковцям, учителям, тобто особливим користувачам її... А той самий носій рідної мови, в якого вчилися письменники XIX ст., скільки вже років пасивно, без опору піддається шаленій навалі ворожої мови. А колишній український письменник Володимир Леонтович, якого безсмертний Іван Франко поставив на друге місце серед прозаїків після М. Коцюбинського, широкосердо писав у “Автобіографії”: “...завдяки життю в селі та повсякчасним знанням з селянами, знання української мови зробилося підсвідомим. І сталося так, що всі тонші нюанси почувань та розуміння виразніше засвоювалися для мене мовою українською, ніж російською”<sup>1</sup>.

Та повернемося до скарбів. А вони ось: іменники “усмішка” — “усміх” і “посмішка” — “посміх”, та дієслова “усміхатися” — “посміхатися” існують в українській мові. Але часто їх використовують неправильно. Ще “допомогла” наша мовна традиція, що кілька поколінь українців були позбавлені рідкісного видання “Словаря української мови” (1909 рік), який збирала редакція журналу “Кієвська старина” та члени Старої громади, а упорядкував з додатком власного матеріалу і завдяки неймовірній енергії та відданості видав Борис Грінченко. Там є чудові приклади вживання цих слів: “До смерті не забуду його погляду, його усмішки” (Олекса Стороженко), “Де той погляд молодецький, де

## Чому українці нехтують дорожцями рідної мови, або Чим слово «усмішка» відрізняється від слова «посмішка»

той всіх веселий” (Марко Вовчок); “Це... посмішка з мене” (Б. Грінченко), “З посміху люди бувають” (прислів'я) і переклади російською (усмішка, усміх — улыбка, посмішка, посміх — насмешка, посмешище)<sup>2</sup>.

А тепер звернімося до одинадцятигоного “Словника української мови”<sup>3</sup>: “усмішка — особливий порух м'язами обличчя (губ, очей), який виражає схильність до сміху”. Напр.: “Усмішка щастя розлілялась на обличчі старої” (М. Коцюбинський), “І літає пісня, молода, крилата, як твоя усмішка, як зоря в гаю” (В. Сосюра), “По застиглих обличчях пробігла усмішка печальної радості” (М. Ірчан). Тому і слід це слово бачити у словосполученнях: “тепла усмішка” (В. Яворівський), “добра усмішка” (П. Мовчан), “радісна усмішка, сонцесайна усмішка, привітна усмішка” тощо. Так само трактується й слово “усміх”: “То живе твій усміх у твоєму слові” (В. Сосюра), “Вгасав останній усміх дня” (Н. Королева). На жаль, у газлі про слово “усмішка” подається без пояснення і прикладів словосполучення “крива усмішка”.

Та на протизвагу милому слову “усмішка” українська мова має дуже схоже, однокореневе слово “посмішка”<sup>4</sup> — “особливий порух губ і очей, що виражає глузливе, кепкувальне, іронічне ставлення до кого-небудь чи чого-небудь” (на жаль, відповідного трактування слова “усмішка” немає.) Напр.: “нахабна посмішка” (В. Леонтович), “уїдлива посмішка”, “іронічна посмішка”, “скептична посмішка”; “Солуха, знічуючись від гадючої посмішки о. Миколая, налив йому келих” (М. Стельмах).

Такі само значення мають і дієслова-антиподи “усміхатися”

та “посміхатися”: “Він приязно усміхнувся, і зняковілість шезла”, “Незнайомиць зловісно посміхнувся”, “криво посміхатися” (І. Багрянний). Ніби все ясно тлумачено, роз'яснено, наведено приклади. ...І раптом читаємо в пункті другому:

“Посмішка” — “2. Те саме, що усмішка 1. *Весела посмішка ніколи не збігала з гарнього, задеркуватого обличчя дівчини*” (Юрій Шовкопляс, Інженери, 1948, 52); “*Віктор не міг приховати радості і весь зацівів у посмішці*” (Олександр Копиленко, Десятикласники, 1938, 136); “*Образно. Маковей ледве впізнав в засушеній цій квітці перший паросток словацької весни, синю посмішку далекої Грінави*” (Олесь Гончар, III, 1959, 444).

Навела цитату, бо, передбачаючи, що доскіпливі опоненти, а вони, без сумнівів, знайдуться, зазирнуть до “Словника української мови” і наполягатимуть, що на підставі авторитету Словника є можливість робити і далі безлад у вживанні цих слів-антиподів, і аргументуватимуть його прикладами, наведеними не лише у Словнику, а й вживанням слова “посмішка” у неприродному для нього значенні і І. Нечум-Левичким, і Б. Антоненком-Давидовичем, і О. Копиленком. І навіть з насолодою читаючи забутих І. Багряного і А. Дімарова з прикрістю в душі “наштовхуєшся” зрідка на дієслово “посміхнутися” в позитивному значенні...

Можна лише подивуватись укладачам Словника, які невідомо з якої причини підкинули нащадкам таку версію, до кінця не розібравшись з цим питанням. Незрозуміло, якими доводами вони керувалися, вносячи такий безлад, тим самим надаючи і слову “посмішка”, і похід-

ним від нього статус дволикого Януса. Подаючи значення цих слів-антиподів, укладачі розуміли несумісність вживання слова “посмішка” в протилежному значенні. Тож виникає законне питання, для чого вони своїм авторитетом санкціонували його хибне вживання?! На жаль, відповіді немає... Мабуть, цих неоквириностей і не було б, якби у 1930-х роках не репресували когорту видатних українських мовознавців...

Але логічно буде внести нарешті ясність у це питання і назавжди припинити хибне вживання слова “посмішка”, бо й зараз постійно стикаєшся з його таким вживанням. І передусім тими, хто має подавати приклад. На радіо і телебаченні чуємо “перли”: “гарна посмішка”, “чарівна посмішка” і т. ін. У сучасних піснях чуємо по радіо: “Посміхайтесь, добрі люди” запрошував багаторазово співак Віктор Павлик, Вадим Крищенко “посміхається” нам у пісні “Карпатські гори”. “Сяюча посмішка” завітала і до Богдана Жолдака, і до В. Кленца “Посміхається мати до сина”. А диктор на радіо бажає “щирих посмішок за будь-якої погоди”, не знаючи, не підозрюючи, що “щирість” і “посмішка” — несумісні. І чомусь повз вуха не одного покоління українців пройшли слова Андрія Малишка “Незрадлива, материнська, ласкава усмішка” зі знаменитої пісні. 37 разів зустрілися в одному з романів сучасної авторки зі словами “посмішка” і “посміхатися” в неприродному для них значенні, які спотворювали текст і виставляли написане автором наче в кривому дзеркалі. Цікаво, а що відчували герої роману, коли самі до себе *посміхалися*?..

На обкладинці збірника, який

вміщує “Гобі, забобони, анекдоти” видавництва “Ярославів Вал”, 2011 р., фігурує назва “Посмішка чорного kota”, хоча в текстах його, у спогадах письменників, у їхніх зізнаннях нічого немає такого, що відповідало б значенню слова “посмішка”, хоча “усмішка” в цій назві була б дуже доречно. Таких прикладів тьма-тьмуша. Вони, ці ганебні неоквириності, постійно і око, і вухо колють і свідчать про те, що сучасники не мають зеленого поняття про затаєні скарби української мови.

То хіба ж можна і далі попускати таке невігластво?! Чи знайдеться такий байдужий до рідної мови, щоб відповів — так?! Більше зволікати не можна, бо потроху всі стануть “весело посміхатися” немов у “палаті №6”.

Настав час покласти цьому край. Саме тепер, і не пізніше, треба всією громадою вибачитися перед Українською Мовою, повернути права громадянства її унікальним особливостям, щоб ми всі мали змогу насолоджуватися питомими українськими дорожцями, щоб вони засяяли на нашому мовному небосхилі.

<sup>1</sup> Автобіографія В. М. Леонтовича. В. Леонтович. Зібрання творів // Київ, 2005. — Том 3. — С. 7—9.

<sup>2</sup> Словарь української мови. Упорядкував з додатком власного матеріалу Борис Грінченко // Надруковано з видання 1907—1909 рр. фотоспособом. — Наукова думка. — Київ, 1997. — Т. 3. — С. 364. — Т. 4. — С. 356.

<sup>3</sup> Словник української мови в 11 томах. — Т. 10. — К: Наукова думка, 1979. — Т. 10. — С. 491.

<sup>4</sup> Словник української мови в 11 томах. Т. 7. — К: Наукова думка, 1976. — С. 348.



**Петро ШВЕЦЬ,**  
член Національної спілки  
журналістів України

Автор описує події на Майдані, конкретні епізоди, створюючи художні образи реальних учасників тих подій. За словами письменника, який прагне розкрити ідею справедливості борні майданівців, "Ми повинні створити нову націю із попелу старої". І підтверджує своє пріоритетне правило, якого дотримується у всіх своїх вчинках і письменницьких оповідях, пишучи про Українців з великої літери у попередніх книгах "Горжусь, що я Українець", "Я — Українець і маю розум Переможця", "Здобули волю — здобудемо долю", "З Україною в серці". Сергій Мартинюк свято виконує батьківський заповіт: "Дій так, щоб тобою пишалися діти".

У книзі "Народжені перемагати" особиста доля автора (не як художнього персонажа) ненав'язливо постає у нерозривній сув'язі з долею рідної України, що здобула свою незалежність ціною величезних жертв, загублених за любов до свого краю кращих синів і дочок, які не могли терпіти нищення рідної мови, традицій свого народу, його минулого, були горди і нескореними.

Нині все вже позаду, але й зупинитися не час. Треба творити, будувати, пам'ятати і примножувати нашу славу історію, яку тривалий час перекреслювали, паплюжили, перекручували ті, хто не має своєї.

В автора оригінальний хід думок, особливе мислення з поєднанням фактів минулого із сьогоденням, простий і зрозу-

## Цих днів не змовкне слава

*Цей відомий вислів цілком відповідає ідейному задуму книги, яку нещодавно випустило видавництво "Український пріоритет", — "Народжені перемагати. Проза, поезія, п'єси". Її автор Сергій Мартинюк, родом з Одещини (м. Балта), — публіцист, прозаїк, поет, громадський діяч, учасник подій на київському Майдані Гідності.*



мілий виклад. Читаєш книгу — і дивиєшся простоті й глибині думок, вмінню заглянути у майбутнє. Оригінальність його художніх, а точніше — художньо-публіци-

стичних оповідей (зокрема і п'єс) відчувається вже у їхній композиційній побудові (зокрема, з епіграфами, прологами, епілогами й так званими постскриптумами), в архітектурній специфіці творів, включаючи деякою мірою і репортажність, стислість і доступність, захопливість і несподівану часом ліричність, як, скажімо, у замальовках з життя рідного краю.

Книжка — безцінний життєпис нашої борні за кращу Україну. У ній — усе про Майдан, про кожного з нас. І це — і у передмові "Від автора", і у публіцистичних замальовках, у віршах та п'єсах циклу "Відгомін Майдану".

Ці віршовані рядки автора нікого не залишають байдужим:

*Які страждання пережили:  
Страшну війну, голодомор...  
Та кров текла у наших жилах  
Всім ворогам наперекір...  
Ми з вами сильні, самостійні,  
Упевнені і горді ми,  
Бо ж українці — люди вільні,  
Ми волі прагнемо — не тюрми.  
Гуртом йдемо — не поодиночі,  
Так заклали нас життя.  
Шануймося, славі українці!  
Ми гідні слави й майбуття!*

## Його стихія — слово патріотичне

**2 лютого 2019 року — 75 років від дня народження письменника, журналіста, дослідника Петра Андрійовича Нестеренка**

**Анатолій БЛИЗНЮК,**  
завідувач музею "Дзвони пам'яті" Сумської міської організації ветеранів України, краєзнавець, активіст обласного і міського осередків "Просвіти"

Цього обдарованого, працелюбного, патріотичного чоловіка знають у багатьох містах і селах Сумщини та Чернігівщини. Про ці два регіони, що тісно пов'язані з його життям, він писав не лише у газетах і журналах, а й у книгах, яких у нього рівно тридцять.

На Сіверщині пройшли нелегкі кроки становлення, а на Слобожанщині творчо виріс, став відомим журналістом і письменником, дослідником та публіцистом. Більше півсотні літ свого життя Петро Андрійович присвятив Слову, надрукувавши тисячі статей, нарисів, репортажів у різних періодичних виданнях. І сьогодні він оптимістично й патріотично налаштований, прагне об'єктивно висвітлювати наше складне життя, вірить у світле майбутнє України.

У своїх літературних творах він тепло, задушевно відгукується про мальовниче рідне село Галайбине, що в Борзнянському районі на Чернігівщині. Тут закінчив семирічну школу, а середню освіту здобув у сусідньому селі Високе. З дитинства дописував до періодичних видань — районної, обласної газет, республіканської дитячої газети "Зірка". Саме в ній, ще навчаючись у третьому класі, й надрукував свою першу заметку під заголовком "Сто деревець біля школи", в якій розповів, що учні Галайбинської школи посадили 100 деревець. Коротенькою була та замітка, а скільки радості вона принесла хлопцеві! Окрилила, вселила надію, що він мусить і надалі писати, прославляти своїх односельців, повідомляти в районну газету (з юних літ став її активним сількором) цікаві новини рідного і навколишніх сіл.

Після школи працював у колгоспі завідувачем сільського клубу, а потім його запросили в редакцію Борзнянської районної газети "Комуністична праця". З Борзни перевели на вищу посаду — завідувачем відділу листів і масової роботи Варвинської районної газети "Радянське життя".

У лютому 1969 року молодому здібному журналістові запропонували роботу в Сумській обласній молодіжній газеті "Червоний промінь". Петро швидко творчо зрос-

тав, набрався журналістського досвіду. І не лише в молодіжці, а й в обласній партійній газеті "Ленінська правда", куди був згодом переведений. А далі — навчання у Вищій партійній школі в Києві, після закінчення якої працював редактором Тростянецької районної газети "Ленінським шляхом" (Сумська область). Його старання, творчий підхід до видання районної газети помітили в області і столиці України. Петру Нестеренку запропонували нову посаду — власного кореспондента газети "Радянська Україна" у Сумській області. На той час ця газета вважалася головним з усіх періодичних республіканських видань і працювати в ній для Петра Андрійовича (і не лише для нього) було великою честю.

На сторінках "Радянської України" з'являлися його солідні статті, репортажі, нарис, які любив писати чи не найбільше.

Працюючи в цій газеті, йому довелося деякий час (1980 р.) редагувати спеціальний випуск "Радянської України" на будівництві Чорнобильської атомної станції (Прип'ять). Тоді якраз споруджували третій енергоблок, і Петро Андрійович не лише готував статті для спеціального випуску, а й друкував змістовні, глибокі матеріали в основній "Радянській Україні", розповідав про хід будівництва АЕС, проблеми, що на той час там виникали, і звичайно ж, — про людей. Адже він любив і любить писати про людей, які прославляють свій край.

У моїх руках — вирізки з газет Сумщини і Чернігівщини, в яких — нарис, репортаж про людей, які здійснили подвиги в роки Другої світової війни і про події, що в останні роки відбуваються на сході України — в Донецькій й Луганській областях.

Неабиякої популярності, зокрема, набула книга "І повернувся білим журавлем...", що витримала два видання (2017, 2018). Побачила вона світ у Сумському видавництві "Мрія" і розповідає про Героя України, кіборга, 18-річного сумчанина Сергія Табула, який загинув смертю хоробрих 6 листопада 2014 року, обороняючи вежу Донецького аеропорту.

Як письменник і журналіст, Петро Андрійович присвятив чимало книг і газетних публікацій національно-патріотичному вихованню нашої молоді на славних традиціях українського народу (книги "Таран", "Подвигу вогонь незгасний", "Соколи", "Не заросте травою пам'ять",



"Серце солдата", "Ковток джерельної води", "Заграв над Десною", "Бентежне Придесення" тощо).

Нині Петро Андрійович готує нові книги, присвячені 75-річчю Перемоги нашого народу над нацистською Німеччиною, продовжує друкувати цікаві матеріали в різних виданнях, зокрема в газеті "Ветеран України", де розповідає про долі ветеранів, їхній соціальний захист, про національно-патріотичне виховання молоді. До речі, уже кілька років поспіль Петро Нестеренко є керівником прес-центру Сумської міської організації ветеранів України. Він також активіст обласного осередку "Просвіти".

Петро Андрійович лауреат літературних премій імені Леоніда Глібова, Пилипа Рудя та журналістської ім. Миколи Теніцького.

А ще це добра, порядна, щира, відповідальна людина.

У книзі "Письменник, журналіст, дослідник" (Суми, "Джерело", 2014), присвяченій 70-річчю героя нарис, я прочитав крилаті слова Петра Андрійовича Нестеренка, які звучать актуально і справедливо: "...навіть на старості літ не можу збагнути: чому за добро, правду, порядність часто-густо віддають злом? Чому підлість, зрада, обман, корупція, підлабузництво, дволикість сьогодні стали майже нормою життя в нашому суспільстві? Вважаю, що лише викоринивши ці явища, можемо почувати себе Людиною в нашій країні".

*Від імені ветеранів Сум, усіх тих, хто знає і шанує Петра Андрійовича, бажаю йому козацького здоров'я, довголіття, гострого пера, творчого натхнення, удачі, оптимізму, всіляких гараздів. З роси й води Вам, друже!*

## Про Богдана Гориня

**Роксоляна ЗАГАЙСЬКА,**  
завідувачка бібліотеки та викладач відділу реставрації творів мистецтва в коледжі ім. І. Труша, м. Львів

1989 року слухала лекцію Богдана Гориня у Львівському міському лекторії про всесвітньо відомого скульптора Олександра Архипенка. Була вражена не тільки біографією митця, а й викладом теми. Написала конспект лекції, який досі зберігаю.

Мистецтвознавець Марія Ваврух колиш подарувала мені книгу Б. Гориня "У пошуках берега" про скульптора Івана Северу. Книга допомогла мені організувати для студентів коледжу зустріч з митцями, які знали скульптора, вшанувати 130-ту річницю від дня його народження. Не було тоді диктофонів, шкода, що не збереглися спогади Стефана Костирка про Северу.

Також прочитала книгу про видатного українського маляра і графіка у діаспорі Віктора Цимбала. У цьому документальному романі есе вдало поєднано розповідь про долю і творчість митця на тлі буремних історичних подій. Там я вперше прочитала про полковника Болбочана і назавжди стала на його бік. Через видавництво "Пульсари" для коледжу і для себе придбала тритомник "Не тільки про себе". Рекомендую його прочитати викладачам та студентам, які зацікавлені пізнавати світ, життя і мистецтво. Книги Богдана Гориня дозволяють відчуті епоху окупаційних радянських часів, змушують думати і набиратися досвіду, знайомлять з видатними особистостями нашого часу, дають змогу краще їх зрозуміти.

2018 року прочитала двотомник про Софію Караффу-Корбут, доля якої мене схвилювала. Знаю багатьох, хто має свої спогади про особисті контакти з художницею. Добре знаю пана Василя Валька. Це дуже позитивна людина, яка старається організувати з Богданом Горинем зустріч у коледжі ім. І. Труша. Зустріч відомого автора з молоддю, — може, найважливіше у теперішній громадській діяльності, бо письменник Богдан Горинь — прекрасний оратор і фахівець-мистецтвознавець, який може полум'яним словом запалити юні серця. І це вони запам'ятали б назавжди.

Я спілкувалася з нашим директором Василем Отковичем (нині покійним), він ділився враженнями від 1-го тому книги про художницю. Першу книгу мені подарував видавець Юрій Николишин, і я її "проковтнула" за кілька днів. З плином часу розумієш: як добре, що все зафіксовано і ти бачиш людину з її слабкостями, але такими милими, своєрідними і неповторними... Про оригінальність Софії Караффи-Корбут згадують сучасники. Наприклад, наша викладач Зоряна Лильо-Откович похвалилася, що пані Софія подарувала їй старовинний кралевецький рушник, який є для неї дорогою пам'яткою про сусідку. Зоряна колиш допомагала літній жінці, купувала продукти, виконувала інші прохання.

Художниця твердо стояла на українському ґрунті, усвідомлювала належність до народу, в той час коли закручували гайки і нав'язували окупаційну ідеологію. Вона Каріатида українського мистецтва другої половини ХХ сторіччя.

Книгу про Святослава Гординського я придбала на презентації Богдана Гориня у Львові й досі перебуваю під враженням того вечора. Його есе-колаж — це яскравий приклад, як треба писати біографічні книги, щоб усе було переконливо, цікаво й водночас щоби поданий матеріал був науково-документальним. Двотомник "Святослав Гординський на тлі доби" висунуто на здобуття Національної премії України імені Тараса Шевченка. Не лише я, а й інші, хто був на презентації цієї книги, хто придбав і прочитав її, дотримуються думки, що двокнижка Богдана Гориня "Святослав Гординський на тлі доби" заслуговує найвищої премії України.

Хочу побажати Богдану Гориню здоров'я й сили витримати величезну популярність як автора книг і побувати на всіх імпрезах, на які його запрошують, щоб шанувальники почули чудову розповідь про мистецтво та епоху, в якій творили митці. А ще бажаю здійснити все заплановане і розкрити нам творчість багатьох невідомих заголові постатей українського мистецтва.

Через газету "Слово Просвіти" і особисто ми запрошуємо Богдана Гориня до коледжу ім. І. Труша і чекаємо на зустріч з ним.





## Голгофа священника



Максим Желевський (сидить) із рідною сестрою Галею, 1927 рік

**Валентина СТРІЛКО,**  
кандидат педагогічних наук

Через багато сотень років панування в Україні російської церкви, нарешті, постала Автокефальна православна церква України. Шлях до неї був довгим, важким і кривавим.

100 років тому, після проголошення УНР незалежності України, кращі її сини та дочки відразу почали створювати незалежну від Москви Українську Автокефальну Православну церкву. Активно взялося до цієї надзвичайно важливої справи багато мешканців Бориспільщини. Були серед них не тільки національно свідомі священники, а й вчителі, прості селяни, студенти, українська інтелігенція, деякі поміщики. Цей рух за рідну українську церкву став на Бориспільщині масовим і результативним. Майже у кожному селі дуже швидко створили церковні громади Української Автокефальної Православної церкви. Вони домоглися відправляти церковні служби у сільських храмах по черзі з російською церквою, яку тоді називали слов'янською. Правда, в деяких селах з приводу цього відбувалися серйозні суперечки, які інколи доходили до сутичок, зокрема в Гнідині та Воронькові.

З перших днів поширення руху за незалежну від Москви українську православну церкву влада розпочала з ним боротьбу. Вона була різноплановою: одних — залякували, інших — вербували таємно співпрацювати з каральними радянськими органами, організували різноманітні провокації, особливо стійких арештовували, розстрілювали або засиляли на довгі роки в радянські концтабори, з яких май-

же ніхто не повертався.

Сто років тому це робила московсько-більшовицька влада, яка сьогодні найбільше галасує про утиски російської церкви в Україні.

На Бориспільщині у ті складні для України часи було багато тих, хто мужньо витримав удари долі, не продав християнську совість, беріг свою честь і гідність, не вагаючись, віддавав за Україну життя.

Один із них — уродженець села Велика Стариця Желевський Максим Омелянович. Він народився 1900 року у працелюбній хліборобській родині. До 1919 року навчався в Гоголівській гімназії на Бориспільщині, по-

тім у Бориспільській агрошколі. Та й там навчався недовго, бо його привабила українським духом Бориспільська Українська гімназія імені Павла Чубинського. 1920 року Максим Желевський вступив до цього навчального закладу, а 1921-го отримав диплом, який надавав йому право працювати вчителем.

Українець Максим Желевський, безперечно, не стояв осторонь боротьби за Українську державу. Він брав активну участь у антибільшовицькому спротиві на Бориспільщині в лавах Воронківської сотні під командуванням своїх земляків полковника Івана Міхна та Івана Черпака.

1921 року входив до керівних органів Всеукраїнського Центрального Повстанського Комітету під керівництвом бориспільця Івана Чепілка.

Після встановлення радянської влади в Україні Максим Желевський деякий час працював учителем у Бориспільському районі, був сільським старостою в селі Велика Стариця. Незважаючи на молодий вік, швидко зрозумів, що в незалежній Україні повинна бути і своя незалежна від Москви церква. Тому не стояв осторонь створення Української Автокефальної Православної церкви, був одним із найактивніших її прихильників.

Син старости Михайлівської церкви села Велика Стариця з ранніх літ співав у церковному хорі, знав напам'ять безліч молитов, був глибоко віруючим. Тільки ніяк не міг зрозуміти, чому церковні проповіді виголошують не українською мовою.

Коли 1925 року М. Желевський отримав сан священника УАПЦ, всі служби він проводив лише рідною українською мовою. 1926 року радянська влада розпочала тотальний наступ на

новостворену Українську Автокефальну Православну церкву. Для дискримінації митрополита УАПЦ Василя Липківського на церковному соборі у Києві 1927 року органи НКВД спробували завербувати Максима Желевського та направити його для участі в цьому заході. Але на Соборі священник Желевський виявив громадянську сміливість та палко, зі сльозами на очах, виступив на захист митрополита Василя Липківського.

Безперечно, радянська влада не пробачила молодому українському священнику такого непослуху. Багато про що говорять матеріали кримінальної справи проти Максима Желевського, яка була порушена влітку 1928 року.

У постанові про притягнення його до кримінальної відповідальності за зраду Батьківщини слідчий Свириденко наводить “аргументи” “зради”: “В своїх проповідях говорив: “Україна не вмерла, вона живе, і бог допоможе українцям стати на свої ноги за допомогою нашої автокефальної церкви”.

Ще один “доказ” його “злочину”: “Оказавшись в рядах УАПЦ, он стал на периферии Киевского округа одним из активнейших деятелей контрреволюционной части УАПЦ, выступая постоянно застрельщиком на всех кампаниях УАПЦ, направленных против Компартии и Советской власти. В 1925 году в селе Велика Старица он агитировал среди селян о бесполезности страхования посевов и натравливал украинцев на селян, причем у него на квартире часто происходили какие-то совещания бывших петлюровцев. 25 мая 1925 года он был завербован осведомителем под кличкой “Подгрушенский”. Начиная с момента вербовки и до насто-

ящего времени Желевский М., являясь осведомителем КОП-ГПУ, не только не прекратил своей антисоветской деятельности, но наоборот углубил её. Так он в своих проповідях говорил неоднократно своим прихожанам: “Україна не вмерла, вона живе, і бог допоможе українцям стати на свої ноги за допомогою нашої автокефальної церкви”.

У кримінальній справі детально описано подвиг священника Максима Желевського на Соборі Української Автокефальної Православної церкви, де він сміливо захищав рідну для українців церкву та її очільника Василя Липківського: “Будучи избранным делегатом на Оксбор УАПЦ в 1927 году, и получив из ГПУ директиву, как себя держать на нем по отношению к митрополиту Липковскому /проводившему контрреволюционную работу в церкви/ он, Желевский М. Е., не только не выполнил директивы, но наоборот, выступая на Соборе, со слезами на глазах взывал о защите личности Липковского, а после того, как 2-й Всеукраинский собор осудил деятельность Липковского и низложил его, Желевский М.Е. проводил агитацию такого характера: “Собор не имел права низлагать митрополита без церковного суда, а поэтому низложение его не имеет силы и значения”. Последнее время он распространял слух о скорой перемене власти, терроризировал население, распространял слух, что в случае переворота, он, в первую очередь, расправится со своими двумя врагами из с. Войтовцы. Имея намерение украинизировать славянскую общину в м. Нерановичи, он явился туда и стал призывать население записываться в члены общины УАПЦ, говоря: “Я пришел не за вашими копейками, а затем, чтобы спасти вас от притеснения власти”.

Будучи арестованным, гражданин Желевский Максим Омелянович категорически отрицал на допросах предъявленные ему обвинения, заявил, что он никогда ни в каких бандах не состоял и контрреволюционной агитации не проводил, причем на последнем допросе вел себя крайне вызывающе, не желая отвечать даже на вопросы”.

Як наслідок, Максима Желевського офіційно визнали “соціально-опасним елементом” і заслали до Сибіру в концтабір, з якого він уже не повернувся.

Варто ще додати, що не тільки Максима Желевського, а всіх священників Української Автокефальної Православної церкви на Бориспільщині вбила радянська влада.

Реабілітували Максима Желевського 1999 року. У “Висновку про реабілітацію” записано: “Доказів скоєння злочинів Максимом Желевським у справі немає”. [Архів Громадських організацій, справа 45503]



Максим Желевський (у першому ряду, в центрі) із активістами Української Автокефальної Православної церкви села Велика Стариця, 1928 рік



# Тарас Шевченко: «Нащо здалися вам царі?»



Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО, доктор історичних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка

## “Ми з Шевченком прийняли його високість”

Нагадаю, що Шевченко був “знайомий” з майбутнім царем Олександром II. Це сталося в квітні 1838-го, через два дні після того, як В. А. Жуковський у майстерні К. П. Брюллова вручив Шевченкові відпускну, що звільняла його з кріпацтва. Сам Брюллов працював тоді над портретом Жуковського. Так от, А. М. Мокрицький записав у своєму щоденнику 28 квітня 1838 р.:

“Сьогодні вранці я малював у Брюллова, коли прийшов Путятя (Путятя М. В. — письменник, публіцист, знайомий В. А. Жуковського. — В. М.) і повідомив нам, що наслідник в академії і, можливо, зайде до Брюллова”.

Як відомо, старший син імператора Миколи I Олександр Михайлович після вступу батька на престол у 1825 р. був проголошений спадкоємцем, а ледь йому сповнилося 16 років, у квітні 1834 р. прийняв і присягу як наслідник престолу. Та продовжу розповідь А. М. Мокрицького:

“Справді, не минуло й півгодини, як його високість завітав до нас. Ми з Шевченком прийняли його, він запитав мене про Брюллова, потім дивився велику картину, — відгукувався схвально. Подивившись усе дуже уважно, запитав, чи можна пройти в інші кімнати. Пішли, побачив він портрет Жуковського і був ним надзвичайно задоволений... Йдучи, він доручив мені сказати, що дуже шкодує, що не побачився з Брюлловим.

Коли він пішов, я кинувся нагору доповісти своєму панові про відвідини, передав йому точно про все бачене й чути...”

П. В. Жур зазначав: “Можна уявити, як потішалися “Карл Великий” та його молоді друзі Мокрицький і Шевченко над царським нащадком, який уявляв себе знавцем мистецтв”. Потішати-ся молоді й талановиті учні Майстра, звичайно, могли. У Шевченка в Щоденнику є розповідь про те, як у 1839 р. він із В. І. Штернбергом, — “ледь оперені юнаки” — розглядаючи в кабінеті самого В. А. Жуковського привезені ним із Німеччини твори тамтешніх художників, осуд-

Народження нового проекту “Подобиці Шевченкового життя” вмотивоване глибоким усвідомленням поетових слів із автобіографічного “Листа Т. Гр. Шевченка до редактора “Народного читання” (лютий 1860 р.):

“Я наважуюся відкрити перед світом кілька печальних фактів мого існування... тим більше, що історія мого життя складає частину історії моєї батьківщини. Проте я не маю духу входити у всі її подробиці”.

У другій публікації проекту історик-шевченкознавець Володимир Мельниченко нагадує, що Тарас Шевченко носив у собі, говорячи словами незабутнього Івана Драча, “лютий гнів на всіх царів”.

Автор розповідає, що духовним поштовхом до написання цієї статті й винесення її на початок проекту став той день (13 грудня 2018 р.), коли Дмитро Павличко приніс у “Слово Просвіти” свій вогненний вірш “Геть від Москви!”, конгеніальний Шевченковим страстям, і прочитав йому з автографа. В устах українського патріарха визвольної поезії ці рядки заперкли історичною інвективою: “Геть від Москви! Там сплять царі криваві, / І сниться їм, що нас женуть вони в Сибір...”

ливо підсміювалися — “висловлювали вголос свою думку і своєю простодушністю довели до того сумирного і делікатного Василя Андрійовича, що він назвав нас зіскованими учнями Карла Павловича...” Втім двадцятирічний великий князь, який здобував освіту під наглядом В. А. Жуковського, невігласом не був. Інша річ, як особливо достойно молоді художники поводитися: не метушилися, не кликали на допомогу К. П. Брюллова, котрий, скоріше за все, не захотів зустрічатися з наслідником, не стелилися листом перед ним... І двадцятичотирирічний учорашній кріпак у присутності майбутнього царя не збентежився, не розгубився, не знітився, а повісився з абсолютно природним достоїнством українця, котрий уже виношував у собі доленосні поетичні рядки:

*Зажурилася Україна —  
Така її доля!*

*Зажурилась, заплакала,  
Як мала дитина.*

*Ніхто її не рятує...*

Той молодий українець уже напевне не чекав для неї порятунку ні від Миколи I, ні від його наслідника... А великий князь Олександр Михайлович і гадки не мав, що перед ним стоїть істинний Рятівник України...

## “Так, мов я читаю історію України...”

У квітні 1847 р. в ході слідства у справі Кирило-Мефодіївського братства його член, студент Г. А. Андрузький свідчив: “...Головне правило Шевченка: хто відданий государю — той негідник...” Нагадаю Тарасові рядки з поеми “Сон” про Петра I та Катерину II:

*Це той первий, що розпинав  
Нашу Україну,*

*А вторая доконала  
Вдову сиротину.*

*Кати! кати! людоїди!  
Наїлись обоє,*

*Накралася; а що взяла  
На той світ з собою?*

*Тяжко-тяжко мені стало,  
Так, мов я читаю*

*Історію України...*

Так бачилася Шевченкові наша історія, і працівники канцелярії III відділу — вишого органу таємної політичної поліції — старанно й ретельно переказували антицаристський зміст його поезії:

“Із рукописних його творів більше вартій уваги за шкідливим спрямуванням вірш його “Сон”. Тут Шевченко представ-

ляв себе уві сні й перенесенням спочатку в Сибір, згодом у Москву і, нарешті, в С.-Петербург. У Сибіру він бачить злочинців у рудниках і в ланцюгах, які гинуть від покарань; у Москві описує виснаження військ на параді, а в С.-Петербурзі — зібрання в палаці. В зібранні сьому, за його словами, чекали государя імператора з трепетом, і коли він вийшов, усі вельможі мовчки оточили його; розмова йшла про отчизну, петлиці й останні маневри; кожний намагався стати ближче до імператора, щоб удостоїтися отримати від нього ляпаса чи хоч би півляпаса; государ підійшов до найстаршого, ткнув йому в обличчя; вельможа, зі свого боку, ткнув наступного за ним, цей — наступного і, таким чином, стусан зверху обійшов усіх — від першого до того, який стояв біля дверей; а в зібранні розляглося: ура, ура, ура! В іншому місці козаки висловлюються у нього: “О царю поганій, царю проклятий, лукавий, аспиде неситий!” (Точно цитували жандармські канцеляристи поета! — В. М.). Шевченко вдається до всіх їдких і пасквільних виразів, де тільки торкається государя імператора і взагалі росіян. У кінці “Сну” він уявляє себе перед пам’ятником, спорудже-

ним Петру I Катериною II, і виліває жовч свою і на того, і на ту, кажучи, що Петро I придумав свободу Малоросії, а Катерина II довершила почате ним”. (Тарас Шевченко. Документи та матеріали до біографії. 1814–1861. — К.: Вища школа. — С. 299–300).

Цікаво, що великий українець П. О. Куліш уів Шевченка кілька десятиліть потому в унісон із жандармами:

*І на Петра й на Катерину  
Хулу да клевету верзли.*

*Удвох вони нас “розпинали”  
Удвох “сиротину доконали”.*

Сутнісно різні погляди Куліша й Шевченка на російських царів підтверджує вірш “Гімн єдиному цареві” (1882), в якому Пантелеймон Олександрович патетично писав про Петра I:

*Ти наш...*

*Без тебе нам прийшлося би всім  
пропасти,*

*Без подвигів і праць твоїх  
великих.*

*Ми “праведним царем”  
тебе прозвали*

*Ще аж тогді, як наші людоїди  
З Мазепою та шведом*

*накладали,  
Не чуючи Полтавської побіди...*

І далі: “Патроне наш, заступнику небесний!”; “На небесах

твій дух возвеселиться, весь Руський Світ, мов сонце, осіє...” тощо.

Можна, звичайно, пояснювати, що ці оцінки висловлені “в полемічному запалі”, або запевняти, що П. О. Куліш нібито не знав усіх царевих репресивних заходів щодо українства. Більше того, деякі історики стверджують, що Кулішеве оспівування колонізаторської діяльності в Україні Петра I та Катерини II взагалі “пояснюється головним чином сподіваннями письменника на те, що добитися рівноправних відносин із Росією Україна зможе не шляхом збройного народно-визвольного повстання, а реформами “згори”.

Хай існує й така точка зору. Кожен вільний вибрати між Шевченковим і Кулішевим сприйняттям історії, бо, за великим рахунком, третього не дано. Безкомпромісну Шевченкову позицію щодо російських царів блискуче передали сучасні шевченкознавці:

“Ще в середині 40-х років, у той час, коли значна частина, якщо не більшість, волелюбних громадян Російської імперії не могли ще говорити про “Государя”, “Отца”, “Вождя Русского народа” без вірнопідданого “содроґанія” і “благоговенія”, — Шевченко зробив царя і царицю об’єктом комедії (“Сон”) і сказав на адресу російських царів страшні, немислимі тоді слова: “Кати! кати! людоїди!”. Сьогодні нам навіть важко уявити всю міру безстрашності такої думки, таких слів для того часу. Як і ту політичну мудрість, що була для цього потрібна.

У той час, коли Петро I і Катерина II були мало не канонізованими святими Російської імперії, найбільшими святощами імперського іконостаса... Шевченко кинув у вічі і їхнім духовним нащадкам, і російсько-українським казенним патріотам слова невмирущої правди...”

Це академіки І. М. Дзюба і М. Г. Жулинський. Надзвичайно сильно сказано!

Кобзар сприймав історичну несправедливість царизму у всьому людському масштабі:

*О люди! люди небораки!*

*Нащо здалися вам царі?*

*Нащо здалися вам псарі?*

*Ви ж таки люди, не собаки!*

Сподіваюся, нині ніхто не думає, що ці застережливо-пророчі слова стосуються лише монархів, які владарювали в тодішній Росії. Відомий український поет Павло Мовчан емоційно передав Шевченкове молитовне звернення до Бога:

*Згасали ремства і прокльони,  
голов язик,*

*вщухала мова...*

*І в ніч глуху, стоперхову*

*високий піднімався крик:*

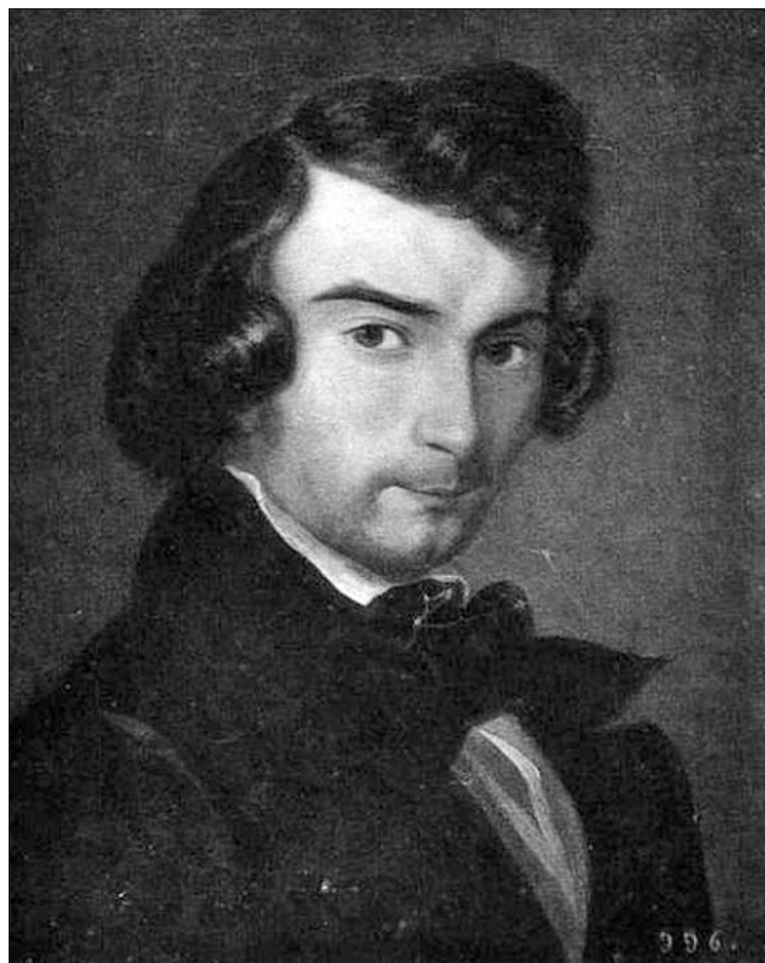
*“Царів, кровавих шинкарів*

*У пута кутії окуй,*

*В склепу глибокім замуруй”.*

## “Я сказав собі, що з мене не зроблять солдата”

Серед печальних фактів поетового життя є подробиця, про



А. Мокрицький. Автопортрет. 1835–1836 рр.



яку не всі знають або пам'ятають, а саме: рядовий Шевченко давав клятвену обіцянку імператору Миколі I та його насліднику Олександрю II “вірні і нелицемірно служити, не щадячи живота свого, до останньої краплі крові...” Це сталося після того, як на самому початку липня 1850 р. в Орській фортеці з'ясувалося, що заслонець, який уже три роки відбував царське покарання... не присягав на вірність служби його імператорській величності. Відвертий промах виправили негайно, і рядовий Шевченко вже 3 липня склав військову присягу, до якої його привів священник Орської фортеці П. М. Тимашов. Це той самий Тимашов, який, тільки-но привезли засланця з Оренбурга до Орська, на початку червня 1857 р. виголосив з амвона спеціальну проповідь, йому присвячену: “Ось яка доля чекає кожного, хто богохульствує і не шанує царя”.

Прочитую в оригіналі лише кінцівку шаблонної присяги з клятвеними запевненнями:

“...За оним, пока жив, следовать буду, и во всем так себя вести и поступать, как честному, верному, послушному, храброму и раторопному солдату надлежит. В чем да поможет мне господь бог всемогущий. В заключение же сей моей клятвы целую слова и крест спасителя моего. Аминь”.

Під цією присягою — власноручний підпис рядового Тараса Шевченка.

Що відчував у ці хвилини поет, який став на смертну проху з царизмом? Що він пережив? Николі й ніде Шевченко про це не згадав. Проте тяжкі й принизливі миттєвості заслуговують на художнє осмислення в поезії, прозі, кінематографії...

Тим більше, що наприкінці заслання Тарас Григорович усе-таки залишив у Щоденнику (19 червня 1857 р.) усім ненарожденим українцям інформацію про те, що ще 30 травня 1847 р. він дав собі зовсім іншу клятву, яку й виконав: “У незабутній день оголошення мені конфірмації я сказав собі, що з мене не зроблять солдата. Так і не зробили”.

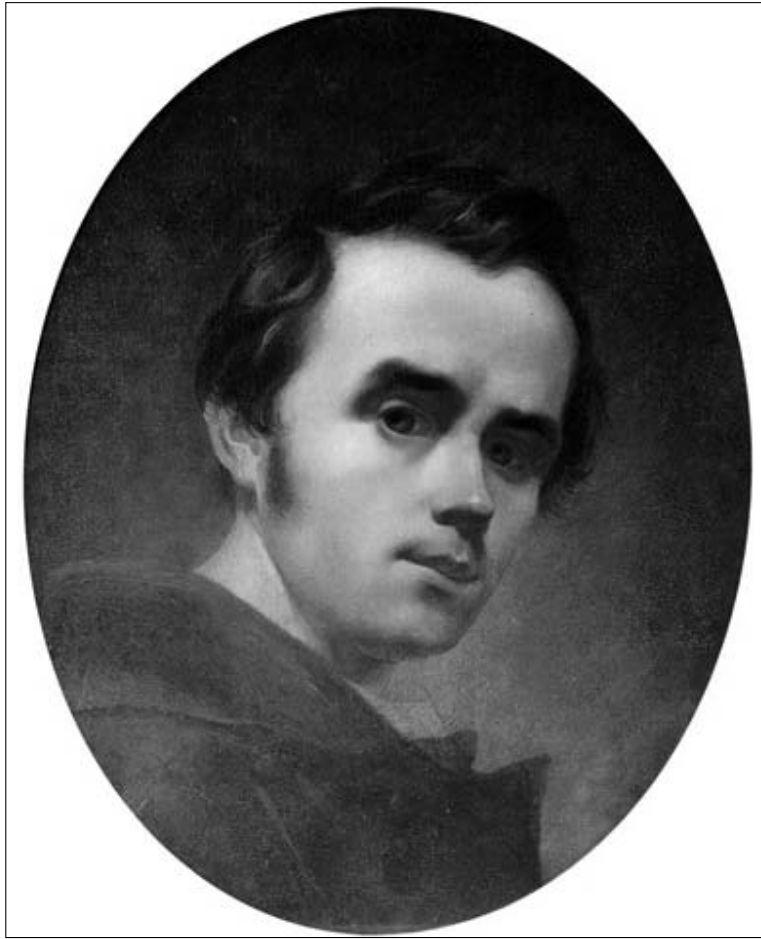
#### “Так оце-то та богиня!”

У комедії “Сон” Шевченко нещадно висміяв разом із Миколою I його дружину (до заміжжя — принцесу прусську Фредеріку-Луїзу Шарлотту Вільгельмівну), російську імператрицю Олександрю Федорівну Романову (1798–1860):

...аж ось і сам,  
Високий, сердитий,  
Виступає; обок його  
Цариця-небога,  
Мов опеньок засушений,  
Тонка, довгонога,  
Та ще, на лихо, сердешне,  
Хита головою.  
Так оце-то та богиня!  
Лишенько з тобою.

Характерно, що в скрупульозній довідці канцелярії III відділу його начальнику В. А. Долгорукому про зміст Шевченкової комедії “Сон” чиновники навіть через більш як десять років — у жовтні 1858 р. не посміли нагадати про ці вбвч рядки.

Звідки Шевченко дізнався



Т. Шевченко. Автопортрет. 1840 р.

про зовнішній вигляд цариці? Нагадаю, зокрема, що в лютому 1844 р. О. М. Бодянский познайомив поета з книгою французького мандрівника маркіза Астольфа де Кюстіна (1790–1857) “Росія в 1839 році”, що вийшла в світ у Парижі в 1843 р. і користувалася великою популярністю в Росії. Саме в ній розповідалося про “надмірну худобу” російської імператриці та про те, що нервові конвульсії спотворювали риси її обличчя, “примущуючи іноді навіть трясти головою”. Маркіз пояснював це наслідками потрясіння, викликаного вступом декабристів у день коронації її чоловіка: “Вона ніколи не могла поправитися від хвилювання, пережитого нею в день вступу на престол”. (Кюстин А. Россия в 1839 году. — М.: Захаров, 2007. — С. 75–76).

Навіть на смерть російської імператриці в жовтні 1860 р. поет відгукнувся жорстким віршем, який свідчив, що глибинна ненависть до неї нітрохи не згасла:

Хоча лежачого й не б'ють,  
То і полежать не дають  
Ледачому. Тебе ж, о суко!  
І ми самі, і наші внуки,  
І миром люди прокленуть!

Сучасні шевченкознавці зазначають, що “ненависть Шевченка до вдови найреакційнішого з російських імператорів... пояснюється не тільки... особистими мотивами, а насамперед тим, що цариця була відома своєю беззастережно апологетичною підтримкою всіх крайнощів миколаївської реакції і навіть вважалася натхненницею політики Миколи I”. Принаймні, напевне, що Шевченко не відділяв Олександрю Федорівну від усієї миколаївської системи. Мав рацію С. О. Єфремов, який писав, що “на царицю Шевченко переніс те зневажливе почування, що мав до деспотства взагалі, а до найякравішого його заступника, Миколи I, зокрема”. (Повне зібрання творів Тараса Шевченка. Т. 4.

Щоденні записки (Журнал). — Київ: Держвидав України, 1927. — С. 485).

#### “Справжнє горе страшно потрясло мене”

Коли після смерті Миколи I в лютому 1855 р. Олександр II зійшов на престол, у Шевченка добігав восьмий рік заслання. Цікава подорож, що набула драматичного характеру. Ще в жовтні 1854 р., тобто за Миколи I, начальник артилерії гарнізонів Оренбурзького округу, генерал-майор Г. А. Фрейман порушив клопотання про надання Шевченку чину унтер-офіцера, що полегшило б йому дострокове звільнення, але воно було безуспішним. І про це стало відомо практично водночас із публікацією в березні 1855 р. обнадійливого маніфесту Олександра II про амністію політичних засланців. Шевченко тяжко переживав. Десятого квітня 1855 р. він писав Бр. Залеському: “В продолжение осьми лет, кажется, можно бы было приучить себя ко всем неудачам и несчастиям, — ничего не бывало. Настоящее горе так страшно потрясло меня, что я едва владел собою”.

Засланцеві залишилося сподіватися на амністію у зв'язку з коронацією Олександра II, що відбулася в серпні 1856 р. Клопотання віце-президента Академії мистецтв Ф. П. Толстого і його дружини А. І. Толстої, академіка М. Й. Осипова та ін. через президента Академії велику княгиню Марію Миколаївну, тобто сестру Олександра II, увінчалися успіхом. У довідці III відділу від 1 травня 1857 р. про звільнення з військової служби Т. Г. Шевченка зазначалося: “1-го мая 1857 г. Высочайше повелено: рядового Оренбургского линейного № 1 батальона Тараса Шевченку уволить от службы, с учреждением за ним там, где он будет жить, надзора, впредь до совершенного удостоверения в его благонадёжност-

ти, с воспрещением ему въезда а обе столицы и жительства в них”. Письмова звістка про це прибула в Новопетровське укріплення 21 липня 1857 р., і заслонець дізнався про неї об 11 годині ранку.

Це та мить, коли Шевченко став вільним! Формально вільним...

Якщо взяти за точку відліку оголошення йому 30 травня 1847 р. царської конфірмації й відправлення в розпорядження військового міністерства, а вже наступного дня в супроводі фельд'єгера К. Г. Віддера — з петербурзького каземату до Оренбурга, то минуло 10 років, 1 місяць і 20 днів. Але поет був заарештований на дніпровській переправі в Києві 5 квітня 1847 р., а відбув із Новопетровського укріплення 2 серпня 1857 р. Отже, неволя тривала 10 років і майже 4 місяці.

До того ж, якщо Шевченка доставили з Петербурга в Оренбург на заслання за 8 днів, то з Новопетровського укріплення в Петербург він добирався 8 місяців.

#### “Не жди сподіваної волі...”

Повернення Шевченка в імперську столицю, що стало можливим знову-таки завдяки клопотанням його друзів, збіглося в часі з розлитими в атмосфері міста надіями на нібито прихильного до інтелігенції царя Олександра II. Досить нагадати, що навіть поетів друг П. О. Куліш у листі до нього в січні 1858 р. повчально переконавав щодо Олександра II: “Не годиться нагадувати доброму синові про ледачого батька (Тобто Олександрю II про Миколу I. — В. М.), ждучи від сина якого б ні було добра. Він же в нас тепер первий чоловік: якби не він, то й дихнуть нам не дали б. А воля кріпаків — то ж його діло. Найближчі тепер до його люде по душі — ми, писателі, а не пузаті чини. Він любить нас, він йме нам віри, і віра не посрамить його”.

Втім, Шевченко не відчував себе близьким “по душі” з Олександром II, не вірив у його любов, як і взагалі не йняв царям віри. Поет вважав царя найбільшою покарою Господа для людей:

І праведно Господь великий...  
.....  
Вомісто кроткого пророка...  
Царя вам повеліть надать!

У листопаді 1858 р. Шевченко написав вірш “Я не нездужаю, нівроку...”, яким, за словами І. О. Івакіна, “одним з перших почав нещадну сатиричну дискредитацію Олександра II саме в той період, коли ліберали — і російські і українські — творили культ “доброго” “царя визволителя”.

Шевченко вперше висловив своє ставлення до “селянської реформи”:

Мабуть, ти ждеш?  
Добра не жди,  
Не жди сподіваної волі —  
Вона заснула: цар Микола  
Її приснав...

Поет пророчив, що “панство буде коликать / Храми, палати муровать, / Любить царя свого п'яного...”

У поезії “Во Іудеї во дні они...” (1859) Шевченко просив

Господа спасти народ “од п'яного царя-владыки”, а в “Осії. Глава XIV. Подражаніє” (1859) попереджав, що безчесних і зрадливих “лукавих чад” українських “не спасе їх добрий цар, / Їх кроткий, п'яний господар”. У цьому творі Шевченко залишив історично-застрашливу засторогу, не почуту нами вповні досі: “Погибнеш, згинеш, Україно, / Не стане знаку на землі...”

Саме цього прагнули Петро I і Катерина II, Микола I і Олександр II... Нагадаю, що з царювання Олександра II було підписано горезвісний Валувський циркуляр (1863) та Емський указ (1876), спрямовані проти української мови, культури й духовності. А в червні 2005 р. у Москві під покровом кафедрального храму Христа Спасителя було відкрито пам'ятник Олександрю II. Така сучасна подорож...

#### “Полюбувався монументом “неудобозабываемому...”

Двадцять п'ятого квітня 1858 р. Шевченко мимохідь записав у Щоденнику, що “зайшов до барона Клодта, полюбувався монументом “неудобозабываемому...” Шевченко, вслід за О. І. Герценом, неодноразово називав Миколу I “неудобозабываемым торлозом”. Йшлося про пам'ятник Миколі I на коні, над яким працював тоді російський скульптор, академік петербурзької Академії мистецтв, професор, керівник її ливарної майстерні П. К. Клодт (1805–1867).

Привертає увагу, що Шевченко, який через п'ять днів розкрикував у Щоденнику Клодтовий пам'ятник російському байкарю І. А. Крилову в Петербурзі, а пізніше негативно сприйняв його як співавтор пам'ятника князю Володимирі в Києві, тут обмежився лише короткою згадкою про “монумент неудобозабываемому”... Хоча, можливо, все пояснює мимохідь кинуте з гіркою іронією і боєм слово “полюбовался”... Коли в червні 1859 р. пам'ятник Миколі I відкрили, Шевченко був в Україні. Що він подумав, уперше побачивши монумент на Ісаакіївській площі?

Розвій з-перед очей те кам'яне чоло,  
Де віддзеркались і муштра,  
й каземати...

Краще не відповісти. Це — Павло Мовчан у вірші “Т. Г. Шевченко перед пам'ятником Миколі I”. І ще у сучасного поета-філософа Мовчана читаємо від імені Шевченка:

— Перезимуєм ще. Пересумуєм  
якось,  
Загострим перо об пам'ятний  
граніт;  
І з вистражданих сліз,  
щоб більше вже не плакати,  
Окривджений царем,  
ще виворожим світ.

За кілька місяців до смерті Шевченка з-під його загостреного пера з'явилися на світ рядки, започатковані знаками оклику там, де, здавалося, мали бути знаки питання:

Чи буде суд! Чи буде кара!  
Царям, царят на землі?  
Чи буде правда меж людьми?  
Повинна бути, бо сонце стане  
І осквернену землю спалити.



# Юрій КІБЕЦЬ. Щодня в любові воскресаю...

## Орільська осінь

Батько пише вінок сонетів,  
Мати в'яже вінок цибулі...  
На прозорій летить кареті  
Пишна осінь на перші гулі.

Листя падає під колеса,  
Як жертвний дарунок серпня.  
Листя пада на синій плеса,  
Синій терен у згадках терпне...

У садах повно яблук стиглих,  
Що удосвіта впали в трави.  
А батьки натомлені встигли  
Вересневі довершити справи —

Батько склав свій вінок сонетів,  
Мати склала вінки цибулі...  
Осінь пишна в сьайній кареті  
Полетіла на треті гулі.

## Палить люльку туман

Незалежна, золотопожезна  
Осінь бенкетує по садах, —  
То підпалить грушу обережно,  
То опалий лист поверне в прах.

Ось туман старезну люльку палить,  
Крекче, наче дід у курені.  
Осінь — тут як тут: на гострі палі  
Глечики чіпляє наливні.

Сушаться у сонячній сушарні  
Яблука, гриби та гарбузи.  
Приворотне зілля у кошарі  
Зріє для дівочої сльози.

П'є чаклунка-осінь пізні роси,  
Б'є косою в перший льодостав:  
Лиш мороз до сну її припросить,  
Щоби не ловила більше гав.

## Лінія на долоні стегу

...*І тече вода жива до нас, і пиймо тую,  
бо все од Сварога до нас життям тече.*  
З "Велесової книги"

Україно, степова Еллада,  
Я твій син по лінії прямій.  
Мене знають скіфські зорепаді,  
Пам'ятає кожен буревій.

Коли тиша землю пеленала,  
Осідлав я скіфського коня.  
Сто племен в побойшах сконало,  
Доки я припнув коня до пня.

Став орати з оріями разом,  
І благословив мене сам Ор.  
Під густим тисячолітнім в'язом  
Вчив дітей зростати без погорд.

Виростали діти, і для батька  
Здобували книги світові.  
Потім звичайнісінька колядка  
Перейшла у звичай нові.

Колесо, дароване Трипіллям,  
Понесло мене у всі світи.  
Лікувало рани рідне зілля,  
Я навчився душу берегти.

Золотаве диво візантійства  
Глянуло на мене із ікон.  
Я причетний став до того дійства,  
Хоч Перуна пам'ятав вогонь.

Прижилася віра православна  
У краю, де вже були боги,  
Де Гіперборея стародавня  
Ставить нашу долю на ваги.

Будуть у минуле ще прориви,  
І в майбутнє буде ще ривок...  
І мій скіфський кінь золотогривий  
В еру Водоля ступить крок.

## Легенда про людину й солов'я

Солов'їв у древності сліпили,  
Очі випікаючи огнем,  
Щоб співали солов'ї шосили,  
Темінь переплутавши із днем.

У гаремі десь цілодобово  
Щебетання чулось золоте.

Юрій Іванович Кібець народився 6 серпня 1946 р. у селі Котівка на Дніпропетровщині.

1970 року закінчив історико-філологічний факультет Дніпропетровського державного університету. Працював журналістом, редактором республіканського видавництва "Промінь" ("Січ"). 1987–94 рр. — заступник директора з літератури і драматургії Муз.-драм. театру ім. Т. Шевченка. Очолював Дніпропетровське обласне літературне об'єднання ім. П. Т. Кононенка. Співпрацював з театром поезії "Весна".

Літературне визнання принесла перша збірка лірики "П'ята пора", що вийшла в Києві 1970 р. Твори друкувались також у республіканських журналах, альманахах, антологіях, колективних збірках. За книгу "Волошки Волошина" удостоєний мистецької премії імені народного артиста УРСР Антона Хорошуна. Ю. Кібець — лауреат літературної премії імені правозахисника Івана Сокульського. Відомий і як перекладач понад 20 творів світової та російської драматургії українською мовою. Написав пісні до численних вистав українського театру.

З 1977 року Юрій Кібець — член Національної спілки письменників України. Був заступником голови правління Дніпропетровської обласної організації НСПУ.

Заслужений діяч мистецтв України, член Національної спілки театральних діячів України. Член Міжнародного товариства прав людини.

Пішов поет з життя після тривалої хвороби 23 січня 2019 року. Кремований. Прах розвіяно 25 січня 2019 року над р. Дніпро на Монастирському острові у місті Дніпро.



Скільки віри, світла і любові  
Умічало серденько просте!

Солов'ї співали-відробляли  
Для повій і власників крамниць,  
А коли серденька розривались  
Запікали їх до паляниць.

Дуже полюбили можновладці  
Пирого з серйями солов'їв.  
Радили їм ще придворні радці  
Солов'їв привозить з-за морів.

Їх везли в Стамбул із України,  
Замовляв сам Пишний Сулейман.  
Роксолана чула шохвилини  
Спів той чистий, наче діамант.

Плакала дружина Сулеймана  
І сліпі ридали солов'їв...  
Так співці, заведені в оману,  
Нагадали рідні їй краї,

Нагадали гетьманів, оглухлих  
До народних незагойних ран,  
Хоч вина у золотому кухлі  
Подавав їй щедро сам султан.

...Вразила мене легенда древня,  
Кривди завдала земним літам,  
Надто солов'ї й поети кривні,  
Щоби їхню кров прощать катам.

## Лист до друга із Чорнобильської зони

Поріг білої хати —  
той больовий поріг,  
Переступивши який,  
ти спізнав України болі...  
Сік молодий верби, оленя кровобіг  
ти відчуваєш, ніби  
сам народився в полі.

Пороги старі Дніпра —  
теж пороги судьби,  
Переступивши які,  
ми на душу собі наступили...  
Зелень та цвіль води,  
чорнобильські хижі гриби —  
Хіба не ми особисто  
отруємо небосхили?!

На кого кивати нам?  
Друже, на плечі обом

Лягає відповідальність  
дочасно опалим листям...  
Мало, ой дуже мало  
отримать червоний диплом,  
Ще зміст Червоної книги  
треба зробити чистим!

## Рідні могили

Дош оплакує три доби  
Горбик мами, могилу батька.  
Потім виростуть тут гриби,  
Легко зробить вітрець  
зарядку.  
Набереться дзвінка роса  
В поминальну забуту чашку,  
І задивляться небеса  
На останню в траві ромашку.  
Ляжу я на густий спориш  
І почую, як серце стука...  
Батьку рідний, а ти не спиш,  
Скрізь твоя воскресє мука.  
Що ж, відмучився, відлюбив,  
І зоставив мені на згадку  
Сиротливі оці гриби  
Та вітрець, що зробив зарядку.  
Ну, а поруч ще — дідів хрест,  
Пантеон степового роду...  
Ще... зоря, що з нічних небес  
Задивляється вглиб народу.

## Коліїщина

Черкаська білява дівчина  
Розповіла екскурсантам  
Про ювілей Коліїщини,  
Тріпнувши розкішним бантом.

Добре, що є ти,  
дівчино,  
Добре, що є  
Україна, —  
З вічним стремлінням до вічного,  
З відразою жить на колінах.

А за вікном яблуневиться,  
Вітер пелюстками грається.  
Конвалія поміж деревами  
Мучиться, але не кається.  
Проб'єшся, ти, Квітко, до сонечка,  
Як дівчина ця — до Історії...  
В обох вас народяться донечки,  
Будуть і щастя, і горе.

По колу місяць покотиться,  
Юнак покохає дівчину,

І знову комусь захочеться  
Дізнатись про Коліїщину.

## Диптих

1.  
Має поле своє біополе,  
Загадковою дихає степ.  
Має ауру срібна тополя,  
Під якою замислився склеп...

Має душу найтонша билина  
І найвищий у полі курган...  
Заридає криваво калина,  
Коли висохне синій лиман.

Я дивлюсь із зачасним сумом,  
Як лелека гнізда не знайшла.  
Я пронизаний тим біострумом,  
Що пустила в душі ковила.

Ось крізь мене бджола пролітає,  
Серце любляче — це не стіна.  
Кожна квітка цю істину знає,  
А кохана, буває, не зна...

Сонце тепло проводить рукою  
По руським волоссям моїм.  
Предок мій, старокіївський воїн,  
Зупиняв тут і блискавку, й грім.

...Має пам'ять своє біополе,  
Я всотав усіх пращурів біль,  
На ті рани везуть із роздолля  
Чумаки нерозтрачену сіль.

## 2.

Доле, дай мені солі на рани,  
Щоб не зрадив я предка свого!  
Щоб у кратері долі-вулкану  
Не заснув спопелілий вогонь.

А в зіницях спалахує Калка  
Синім полум'ям зраджених вод.  
Не могла утопитись русалка, —  
Стільки падало зброї з заброд!  
Так і досі земля не приймає  
Ятаганів, чужинських мечів —  
Щовесні їх ріка вимиває,  
Викидаючи з ґрунту вночі.

Чорна аура темного часу  
Не зуміла зачати кубла  
Ні у чистому серці Тараса,  
Ні в слов'янському небі села...

Світла аура болю й любові,  
Ти — розквітла в коханих очах,  
Бо кохання цвіте не на крові,  
А на світлих надіях прочан!

## Вічна пісня часу

...*Старий Каліостро, дивився ...  
наче кібець, гостро.*  
Ліна Костенко

Він був скарбник секунд, володар часу.  
Городник, майстер — дід Золоторіг.  
Ловив ще рибу, полював бекаса,  
Та знов — до столу, шойно на поріг.

На тім столі, чарівнім і принаднім,  
Що змалку пам'ятає всяк малюк,  
У зовні неприваблив безладді  
Лунав ста циферблатів перегук.

Лягло на плечі діду сто талантів,  
Ось — тесьля він, а ось — годинникар.  
Консультував заїжджих аспірантів,  
А ще Золоторіг був квітникар.

Його дружину звали дивно — Марта,  
Вона мене ще вчила в дитсадку  
(Якраз про те найкращі фотокартки  
Зробив дідусь на довгому віку).

Були вони із батьком добрі друзі,  
Давно сердець їх змовкнув перегук...  
Два вчителі, випускники педвузів,  
Два доктори народницьких наук.

Уточнював мій батько добровісно:  
Він не Золоторіг — Золоторук!  
З тих пір я знаю: час — це вічна пісня,  
Що не дається без любові й мук.



Едуард ОВЧАРЕНКО

Володимир Кіндратович Покотило (1922—2013) народився на хуторі Кірчик Бішівської волості Київського повіту і губернії. З 1938 року — член СВУ, з 1939-го — ОУН. У 1941—1943 роках — організатор оунівських боїв на Бішівщині, Фастівському та Бородянському районах Київщини, а також конспіративних квартир у Києві та передмісті для похідних груп ОУН-Р. У 1943—1946 рр. служив в оунівських боївках на Львівщині, провідник юнацтва ОУН-Р в одному з районів Львова. 1946 року посланий Проводом відновлювати ОУН-Р на Київщині. Обласний провідник ОУН-Р на Київщині в 1946—1948 роках. 1948 року його схопили енкаведисти. До 1961 року поневірявся в таборі ГУЛАГу: Джеккаган, Караганда, Екібастуз, Долинка, Спаськ, Кенгір, Тайшет. Після звільнення повернувся на Київщину. Працював художником, скульптором, реставратором.

“Роман задумав давно, ще 1941 року, коли події розвивалися блискавично і люди змінювалися на очах. Хотілося схотіти той швидкоплинний хід подій. Тоді я записав свідчення очевидців, що дивом залишилися живими, систематизував свої враження від пережитого, бо історія кидала і мене у вир смертельних випробувань. На жаль, багато записаного по гарячих слідах не збереглося.”

Роман “Земля в ярмі” (другий варіант “Україна в ярмі”) я написав під псевдонімом 1944 року про повстанський рух на Київщині у 1917—1922 роках, голодні

## Спротив німецькій та московській окупації

У “Козацькому домі” (м. Київ) відбулася презентація книжки “Лицарі золотого тризуба” Володимира Покотила. Твір побудовано на документальному матеріалі.

1932—1933 роки та підпільну боротьбу на Бішівщині 1941—1943 років та передав його у Центральний Провід ОУН-Р для опублікування за кордоном. Подальша доля твору мені невідома. Можливо, його видали у Німеччині, США або Канаді під невідомим мені прізвиськом, аби не підставляли мене під удар радянських спецслужб. Але кращого твору, насиченого фактами, подіями, прізвиськами, можливо, що художньо недосконалого, вже не буде!

1947 року твір “Земля в ярмі” я відніс до видавництва “Радянський письменник”. Враховуючи, що видавати його мали у радянській Україні, багато подій не описав, прізвиська, з метою конспірації, змінив. Роман назвала суцільною антирадянщиною і повернули. Я прибрав багато го-стрих і важливих моментів, та мені його знову віддали. Я це скотротив рукопис, пом’якшив його й відніс до редакції. Твором зацікавилися письменники Василь Бережний та Яків Городской. Роман уже мали друкувати у скороченому варіанті у журналі. Та, попри всі сподівання, твір не з’явився у світ.

Це стало однією з причин того, що мною зацікавилася МГБ Української РСР, але я зобов’язаний був донести правду історію до читача. Невдовзі мене заарештували...” — згадував Володимир Покотило.

На презентацію книжки завітати історики, краєзнавці, всі, хто цікавиться історією України.

“Книжку “Лицарі золотого тризуба” Володимир Покотило написав про своє життя. Можливо, є неточності в перебігу подій. Але головним для автора було передати свої емоції, і це йому вдалося.

Почав вивчення книжки з розділів, які зацікавили мене як історика ХХ століття. Дізнався багато нового про 30-ті роки. Вразили частини, що стосувалися періоду німецької окупації. У книжці багато цікавих сюжетів, які можна розвивати, досліджувати. Цей літературний твір починається з розділу “Голодний 1933 рік” і закінчується розділом “В’язень ГУЛАГу”. Книжка має потужне історичне підґрунтя. Водночас це літературний твір.

Володимир Покотило вважав себе щасливою людиною, бо довжив до Незалежності України. Лише кілька місяців він не дожив Револуції Гідності”, — розповів керівник Всеукраїнської кампанії “Пам’ять нації”, кандидат історичних наук Олександр Алфьоров.

“Ми познайомилися з Володимиром Кіндратовичем 2004 року в Товаристві “Просвіта”. Спілкувалися протягом майже 10 років. Він дуже любив спілкуватися з молоддю, покладав на неї великі надії. Вважав, що лише радикальні методи боротьби можуть принести помітні результати.



До “Просвіти” він тоді приніс шойно опубліковані частини його книжки у періодичних виданнях. Шукав, хто зможе повністю видати його спогади. Всі відмовлялися. Я зрозумів, чому їх не видавали. По суті, у 1991—2013 роках ми жили в модернізованій УРСР. І лише такі люди, як В. Покотило, відчували справжню історію. Слава Богу, часи змінилися. Нам вдалося виховати молоде покоління, яке сьогодні зі зброєю в руках захищає Україну.

Володимир Кіндратович навчив мене двох речей. По-перше, боротьба за українську державу не припинялася ніколи. По-друге, історію України з покоління в покоління творили одні й ті самі роди. Коли почав досліджувати історію України як краєзнавець, то зрозумів, що кожні 16—25 років в Україні спалахували повстання.

Не можна передати словами, як Володимир Покотило описав

Голодомор. Ці сповнені жахом і емоціями рядки треба читати. Так могла написати лише людина, яка все це пережила.

З ініціативи КУНу, активним учасником якого був Володимир Покотило, одну з вулиць на Борщагівці в Києві, де він жив, назвали його іменем. Але до цього часу він не реабілітований”, — підкреслив редактор і видавець книжки, голова Київського обласного об’єднання ВУТ “Просвіта” Євген Букет.

Також Є. Букет розповів про діяльність Національного газетно-журнального видавництва, про періодичні видання “Культура і життя”, “Українська культура”, “Кримська світлиця”. На жаль, держава припинила фінансування цих проєктів. Але журналісти не збираються складати руки і робитимуть все, аби вони доходили до читача і 2019 року.

Директор Макарівського районного історико-краєзнавчого музею, кандидат історичних наук Віталій Гедз розповів про вивчення справи Володимира Покотила в архівах СБУ та про діяльність українських націоналістів на території Київщини у часи Другої світової війни та наступні десятиліття.

Під час презентації відбувся невеликий концерт. Заслужений артист України Тарас Силенко представив думи, присвячені Коліївщині, найбільшій українській перемозі — Конотопській битві та “Повстань, народе мій”. У концерті взяли участь родина Віксніних та молодий бандурист Василь Жованик.

Анатолій КАРП’ЮК, м. Костопіль Рівненської області

## Томос як здійснена мрія

Довго на нього чекали православні християни, починаючи, зокрема, з 1917 року, коли український народ виборював незалежність. Це питання стало на порядку денному і під час Другої світової війни...

1 липня 1941 р. фашистські окупанти заволоділи Костоподем. Українські патріоти, наївно вірячи в те, що німці допоможуть Україні здобути самостійність, почали на основі місцевої друкарні, яка існувала ще за Польщі та “перших советів” на вул. Торговій, 4, видавати газету “Самостійність”. Редагували її Григорій Рибак і Роман Данилевич. Здається, більше 10-ти чисел усе-таки вдалося випустити. Правда, поспішили з назвою і змушені були змінити на “Костопільські вісті” (чужинці України готували нове ярмо).

19 липня вишло перше число часопису “Самостійність”, підготовленого членами ОУН, в публікація якого обстоювалася ідея незалежності Української держави. Так, у вступній статті “Валиться червона Москва” зазначалося, що “згідно з Божим і природним законом, кожному народові належить вільна територія для національного й культурно-економічного розвитку”.

Після того, як Г. Рибак пішов у підпілля, редагував часопис “Костопільські вісті” Роман Данилевич — священник, виходець із м. Броди, що на Львівщині. То був справжній український патріот-просвітянин. Читаючи його матеріали в газеті, люди могли переконатися, що автора гнітить жорстокий окупаційний режим нових “визволителів”. Мине небагато часу — і він стане жертвою гітлерівських карателів у березні 1943 року.

Теплим словом згадує про нього 94-річна костопільчанка Надія Демчук, котра працювала тоді секретарем-друкаркою в редакції га-

зети, на сторінках якої часто виступав сам редактор Р. Данилевич. Так, наприклад, у ч. 2 від 13 січня 1942 р. у статті “Рідна мова — найдорожчий скарб народу” автор підкреслив, що українська мова повинна лунати з церковних амвонів. “Мова — це дар Святого Духа, калічити або не вживати рідної мови — це гріх проти Святого Духа...”

— Хто цурається рідної мови, — наголошував просвітянин, — той у саме серце ранить свій нарід! І хоч стоїть під публікацією підпис “о.Р.Д-ич”, але його легко розшифрувати: отець Роман Данилевич.

Велику культурно-освітню роботу проводив у Костополі випускник Українського університету в Празі учитель Серафим Бичківський. При німцях він деякий час був директором місцевої гімназії та головою міської управи. Актуальні питання піднімав на сторінках “Костопільських вістей” цей патріот. У той період, коли йшла війна і важко було налагодити систематичне навчання в школах, він великі надії покладав на служителів церкви. Не раз розповідав про героїзм молодих борців за українську державність, які полягли на полі бою під незабутніми Крутами і Базаром.

Інший активіст “Просвіти” — Іван Король у статті “Служба Бога в рідній мові” писав: “Хай же в кожному селі, в кожній церкві парафіяни почують рідну мову, щоб під впливом зрозуміло-

го Святого Письма, патріотичної проповіді священника вирости наше молоде покоління...” (часопис за 18 січня 1942 р.).

І хочеться вірити, що голос така просвітян, як Р. Данилевич, С. Бичківський, І. Король, було почуто, бо вже у газеті “Костопільські вісті” за 15 березня 1942 року читаємо: “В неділю, 1-го березня ц. р., в нашій Православній церкві в Костополі вперше по довгій перерві була відправлена служба Бога українською мовою. Церковний хор співав задовільно. Церква була переповнена вірянами, які з великою повагою і увагою слухали слово Боже на рідній мові. По закінченню служби Божої хор проспівав дуже гарно “Боже великий, єдиний, нам Україну храни!” Люди, прослухавши службу на своїй рідній мові, розходилися з церкви додому з радісним обличчям.

Як же не радіти? Ми дочекалися того щасливого дня, коли почули у церкві молитву до Всевишнього зрозумілою нам мовою”.

“На жаль, — продовжував автор статті, — церква була переповнена переважно жінками і молодими дівчатами. Мужчин була невелика кількість. Особливо мало було молодих хлопців. Ми звикли бачити молоді завжди поперед; вони не жаліли свого життя, покладаючи свої голови в боротьбі за щастя і долю українського народу. Хай же наша молодь буде передусім на молитві в церкві!”

Актуальні питання підніма-

ла передовиця газети під назвою “Просвітянський рух є важливим чинником розбудження національної свідомості українців”, автором якої був о. Р. Данилевич (підписано: о.Д-ич). Цитуємо найбільш важливі думки:

“Серед вікового гніту, серед загальної темряви і упадку українського народу будиться його національна свідомість...”

Під прапором “Просвіти” мусить наступити національна згода, релігійне об’єднання і мусить згинуть все те, що нас ослаблює. Всяку працю виконуймо сьогодні, а не ждїм і не відкладаймо на завтра, час дорогий. Всі, отже, під прапор “Просвіти”. Нехай не буде ні одної української людини, яка б не стала членом цього Товариства. Дай змогу стати “Просвіти” на тій висоті, на якій хочеш її бачити...”

У березні 1942 р. відбулися загальні збори окружного товариства “Просвіта” в Костополі. Представники багатьох філій звітували про свою діяльність. Тодішній голова окружної Управи п. Стефанович, між іншим, заявив: “Тим священникам, які працюватимуть над культурою села, треба наділяти більше землі, забезпечити матеріально, щоб вони могли всеціло віддатися праці”.

На початку 90-х років минулого століття в обласному архіві мені довелося переглядати підшивки газети “Костопільські вісті”. І я натрапив на статтю (точніше, на замітку) під промовистою назвою “Москвофілі”. Ніби знав, що вона буде актуальною і через два десятиліття, переписав. Вважаю за потрібне познайомити з нею читачів газети. Подаю без скорочень.

“Багато говорилося і говориться, писало і пишеться про рідну мову в церквах. В газеті “Костопільські

вісті” кілька разів були поміщені статті, роз’яснюючі, яке велике значення має рідна мова в наших церквах. Але це був голос “звиваючого в пустині”, бо деякі “наші” панотці Православної Церкви не слухають вимог українського народу і не хочуть покинути змосковщену слов’янську мову, а навіть вороже відносяться до тих, хто сміє шось діяти в цьому напрямку і цій ділянці.

Як доказ цього є випадок в с. Мала Любаша. До парафії і церкви в Малій Любаші належить ще й с. Антонівка, де під проводом диригента Мусія організований український хор. Цей хор вперше відспівав Службу Божу на Покрову і викликав велике враження на присутніх. Цей самий хор приготувався і хотів співати Службу Божу і на Різдваїні свята, й на Йордан.

Та проти цього виступили священник, дяк, і навіть хор малолубашівський, і не хотіли вони допустити українського хору, висловлюючись, що їм не треба “якогось” українського співу в церкві, їм так добре, як співали їхні діди й батьки.

Дивно й сумно разом, що ставляться до цієї справи деякі українці і підтримують ворожих дяків чи священників, які, безсумнівно, промовляли б з церковних амвонів про “руський народ” і закликали б за “єдиную і неделимую Расією”, коли б на сторожі не стояли свідомі маси українського селянства. Боротьбу з такими “людьми” й неактуальними й смішними москвофілами треба вести безоглядно й послідовно”.

Автор цієї замітки свого прізвиська не назвав, а поставив криптонім: “В.К.”. Розшифрувати імені його не вдалося, але висловлені думки актуальні і сьогодні.



# Успіхи українського кіно... Може бути більше

Ольга ЖМУДОВСЬКА

Державне агентство України з питань кіно реалізує і контролює виконання державної політики у сфері кінематографії. Щорічно голова Держкіно публічно звітує за результатами діяльності.

25 січня голова агентства Пилип Ілленко зібрав прес-конференцію для звіту за 2018 рік. Разом із першим заступником Сергієм Неретіним і прес-секретарем Марією Дідик розповідав про успіхи українських кінематографістів і проблеми, які виникають через неквапливість політиків.

Серед головних досягнень Пилип Ілленко назвав 48 створених 2018 року фільмів (на 1 більше, ніж 2017-го) — і це лише ті, які створено за підтримки Держкіно. І якщо раніше серед нових стрічок переважали дебютні короткометражки, то за останній рік вийшло 35 повнометражних фільмів. Частка українського кіно на власному ринку сягнула рекордної позначки — понад 8%.

Українське кіно нарешті почало збирати пристойні кошти — в національному прокаті отримано майже 200 млн грн, продано май-



Фото з інтернет-видань

дидатом у члени Ради з Державної підтримки.

Пилип Ілленко втішений, що Держкіно оформило 196 посвідчень національного фільму, а це важливо, бо дозволяє розповсюджувати і демонструвати фільми у прокатній стрічці кінотеатрів. За словами Пилипа Ілленка, “цей великий показник пов’язаний з тим, що фільми, які фінансує Міністерство культури, мають право на державне фінансування і від-

Інша річ з фільмами з-за кордону. Державне агентство України з питань кіно на підставі рішення Експертної комісії з питань розповсюдження і демонстрування фільмів при Держкіно продовжує відмовляти в державній реєстрації та скасовує прокатні посвідчення російським серіалам. Міністерство культури також періодично оновлює список осіб, які становлять загрозу національній безпеці і відповідно до цих оновлень Держкіно позбавляє прокату ті фільми, у яких ці люди брали участь і які створені після 1991 року.

Пилип Ілленко підкреслив, що 2018 рік виявився для української кіноіндустрії вельми продуктивним. Українське кіно вийшло на вищий рівень, ніж це було у попередні роки. Важливо, що триває збільшення державного фінансування, затвердження програми виробництва і розповсюдження фільмів, успіх вітчизняних стрічок за кордоном, визнання наших митців (десяток українських кінематографістів стали членами Європейської кіноакадемії), підготовка до приєднання до “Євримаж” — європейського фонду підтримки спільного виробництва та розповсюдження кінематографічних та аудіовізуальних творів. Держкіно підтримує й українські кінофестивалі — і великі, і ті, які останнім часом проходять в обласних і навіть районних центрах, як, наприклад, “Бруківка” у Кам’янці-Подільському, на який подають короткометражні стрічки дебютанти і визнані майстри кіно з усього світу.

Щоправда, є й проблеми, які виникають через нездатність нижніх чиновників визначитися, чи важлива для них культура. Че-

рез це центральні частини багатьох міст можуть дуже скоро стати нагромадженням суцільних офісних будівель та рестораних закладів, бо найчастіше отримати в оренду чи викупити будівлю в центральній частині міст можуть саме вони, а не кінотеатри чи інші заклади культури. Така проблема є й у Києві — Пилип Ілленко вважає, що необхідно говорити про потребу втручання у цей процес держави, бо вже нині Київ має величезні втрати через закриття столичних кінотеатрів “Кінопанорама” та “Україна”, які стали жертвами низьких прибутків, така ж проблема — у кінотеатрі “Київ”, який може закритися, бо навіть теоретично не зароблятиме, як будь-який банальний торговий центр.

Ще одна проблема — з залученням до зйомок в Україні потужних іноземних кіновиробників. У той час, коли, наприклад, Чехія, Польща, Болгарія, Румунія, Угорщина на законодавчому рівні створюють умови для тих, хто хоче знімати на їхній території, українські законотворці нехтують вигодами і для української економіки, і для її міжнародного іміджу, які могла б дати країні її популярність у світових кінокомпаній. “Ми давно говоримо про так звані кеш-рібейти, тобто субсидії у вигляді повернення частини використаних коштів іноземним виробникам, які будуть приходити сюди знімати. Саме ці іноземні виробники можуть створювати туг серйозні виробничі потужності”, — вважає Ілленко, водночас вказуючи, що сама українська кіноіндустрія поки що має недостатній економічний потенціал, аби самостійно будувати великі студії, проводити за при-

ватні кошти навчання персоналу тощо.

“Наприклад, фільм “300 спартанців” зняли в Болгарії на колишній студії Воуана, її реставрували, а потім зняли ще кілька великих блокбастерів”, — сказав Ілленко і зазначив, що більшість великих кіновиробників давно знімає в країнах, де є дешевші ресурси. При цьому, лише ключові фахівці приїздять з-за кордону, а більшість персоналу — місцеві. Працюючи на лідерів виробництва, вони отримують підготовку і навчаються та отримують грандіозний виробничий досвід. А потім можуть працювати вже і на локальних проектах, використовуючи цей досвід, знання та вміння на майданчиках свого кінематографа. На думку голови Держкіно, з виділеного на кіновиробництво мільярда гривень цілком достатньо спрямувати, наприклад, 300 млн саме на це.

Голова Держкіно похвалився, що бачився на зйомках в Україні з Жаном Рено і відчув від цього величезне піднесення. “Жан Рено — зірка 90-х. А уявіть собі, що до нас регулярно приїжджали б на зйомки сучасні суперзірки Голлівуду. Це позитивно впливає на імідж країни”, — сказав він.

А для того, щоб почали працювати кеш-рібейти, на думку Ілленка, треба просто виконувати Закон України “Про державну підтримку кінематографії в Україні”, ухвалений у березні 2017 року. І уточнив, що поки, на жаль, це неможливо, бо для того, щоб його виконувати, треба ще ухвалити зміни до Бюджетного кодексу. Цього нема, і ми, на жаль, продовжуємо фінансувати лише виробництво і частково промоцію.

## Призи кінофестивалів класу «А»



же 2,5 млн квитків, декілька фільмів навіть окупили виробництво або наблизилися до цього — так “Сказане весілля” збило понад 50 млн грн, а рекордний бокс-офіс має режисерська робота Володимира Зеленського “Я, ти, він, вона” — понад 60 млн грн.

Успіхи демонструють і вітчизняні виробники анімаційного кіно, а повнометражний мультфільм “Викрадена принцеса” став першим, який продано для показу в Китаї.

Пилип Ілленко зазначив проблему укладання контрактів, яких 2018 року було небагато через відсутність конкурсного відбору, бо, по-перше, планувалося, що фінансування буде лише у Держкіно, але майже 1 млрд гривень фінансування розділили порівну між Міністерством культури і Держкіно; по-друге, з виробництвом фільмів пов’язано багато зобов’язань, які потрібно виконувати, цієї умови Держкіно дотримувалось, але не було створено Раду з Державної підтримки, яка б формувала, оголошувала програму конкурсного відбору і затверджувала результати, отож Держкіно не могло організувати конкурсний відбір. Сам голова Держкіно став кан-

повідні пільги, але передусім треба отримати спеціальне посвідчення, яке на сьогодні має 2 типи: на тимчасове виробництво і на постійне виробництво. Ті підприємці, які мають бажання працювати в цій галузі і побачити, як усе це зростає з року в рік у позитивній динаміці, можуть зареєструватися у Держкіно”.

Ще 65 фільмів перебувають у стадії виробництва, тобто розвиток кіно не зупиняється і, закінчуючи один проект, кіновиробники одразу починають інший.

## Участь у міжнародних кінофестивалях класу «А»

- ❖ Берлінський міжнародний кінофестиваль Berlinale
- ❖ Варшавський міжнародний кінофестиваль
- ❖ Венеційський міжнародний кінофестиваль
- ❖ Індійський міжнародний кінофестиваль
- ❖ Канський міжнародний кінофестиваль
- ❖ Міжнародний кінофестиваль у Карлових Варах
- ❖ Таллінський міжнародний кінофестиваль Tallinn Black Nights Film Festival



## Фінансування промоції українського кінематографа

- ❖ Дні (тижні) українського кіно за кордоном, зокрема у: Болгарії, Грузії, Іспанії, Канаді, Литві, Лівані, Польщі, Франції, Чехії
- ❖ Дні національного кіно в українських містах, зокрема у: Авдіївці, Бахмуті, Верховині, Івано-Франківську, Лубнах, Львові, Мар’яніці, Попасній, Тернополі, Ужгороді
- ❖ Фільм “Донбас” отримав підтримку на проведення кінопоказів для членів Американської кіноакадемії



## Представлення української кіноіндустрії на 7 міжнародних кінозаходах

- ❖ Канський МКФ (павільйон)
- ❖ Берлінський МКФ (стенд)
- ❖ Пекінський МКФ (стенд)
- ❖ МКФ у Торонто (стенд)
- ❖ МФ анімаційних фільмів в Ансі (стенд)
- ❖ МКФ в Анталії (презентація)
- ❖ Міжнародна кіновиставка FOCUS у Лондоні (стенд)





Балетна трупа театру після триумфальних паризьких гастролей у Theatre des Champs Elysees, Opera de Paris теж не забула про своїх шанувальників. Справжнім подарунком усім закоханим 14 лютого стане балетна вистава на музику Сергія Прокоф'єва “Ромео і Джульєтта”. 1991 року саме київську постановку рішенням ЮНЕСКО було визнано кращою інтерпретацією цього твору і нагороджено медаллю. Продовженням теми безмежного кохання стане балет “Раймонда” (19 лютого), створений за мотивами лицарської легенди, своєрідний гімн людських почуттів.

Яскрава, весела постановка за мотивами казки Олексія Толстого на музику Юрія Шевченка “Буратіно” (23 лютого) не залишить нікого байдужим. А виконанням поеми про людські страждання і незмінну віру в майбутнє — “Реквієм” В.-А. Моцарта — 20 лютого Національна опера України шанує пам'ять Героїв Небесної Сотні.

Детальніше про оперні події лютого розповів головний режисер театру Анатолій Солов'яненко:

“1 лютого оперою “Травиата” відзначить свій ювілей провідна артистка театру, народна артистка України, лауреат Шевченківської премії Ольга Нагорна.

8 лютого шанувальники таланту Людмили Монастирської матимуть можливість почути її в головній партії в опері Дж. Пуччіні “Манон Леско”. Ця вистава стане дебютною для Сергія Пашука (Кавалер Ренато де Гріє) та Андрія Маслакова (Геронт де Равуар), а Геннадій Ващенко поно-

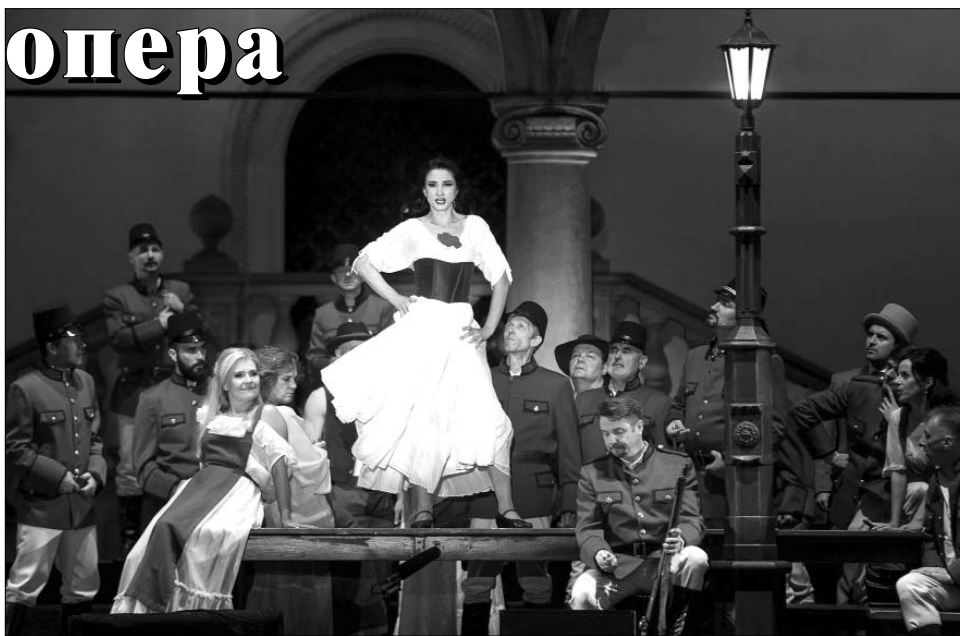
## «Зоряна» опера

**Лютий у Національній опері України обіцяє бути надзвичайно “зірковим”. Поціновувачів оперного та хореографічного мистецтва очікує безліч приємних зустрічей з улюбленими виконавцями та знайомство з новими солістами, запрошеними до столиці завдяки проєкту “Українські оперні зірки у світі”. У “зоряному десанті” — Людмила Монастирська, Ольга Микитенко, Олександр Пушняк, Ірина Житинська, Олексій Пальчиков, Тарас Конощенко.**

вить у своєму репертуарі партію Леско, брата Манон.

9 лютого у виставі “Юланта” візьме участь ще одна гостя — Ольга Микитенко. Вистава також буде позначена дебютом провідного артиста театру Сергія Магери у партії Короля Рене, а партію Ебн-Хакія виконає корифей українського вокального мистецтва Іван Пономаренко.

22 лютого в опері Дж. Пуччіні “Тоска” разом з Оксаною Крамаревою (Флорія Тоска) та Дмитром Кузьмінім (Маріо Каварадоссі), київський глядач матиме можливість познайомитися з нашим співвітчизником Олександром Пушняком (Барон Скарпья), який уже кілька сезонів ус-



Ірина Житинська (у центрі) в опері Ж. Бізе “Кармен”

пішно працює у Веймарській опері (Німеччина).

24 лютого оперою Ж. Бізе “Кармен” Національна опера України відзначить 85-річчя від дня народження видатного українського оперного співака і педагога Віктора Куріна. Головну партію виконає учениця Майстра Ірина Житинська, яка активно працює в європейських театрах. Головні партії виконують Андрій Романенко (Хозе), Геннадій Ващенко (Ескамілью), Те-

тяна Ганіна (Мікаела). У виставі також візьмуть участь учні В. М. Куріна — солісти театру Дмитро Агєєв (Цуніга) та Олександр Бойко (Данкайро).

27 лютого у виставі “Любовний напій” шанувальники оперного мистецтва матимуть ще одну нагоду познайомитися з двома солістами, які вдало працюють на європейських оперних сценах — Олексієм Пальчиковим (Неморіно) та Тарасом Конощенко (Дулькамара”).

## Народження вистави і театру

**Заслужена артистка України Людмила Колосович давно мріяла поставити виставу про відому мексиканську художницю Фріду Кало. Втілити задум у життя допомогла сучасниця, письменниця Тетяна Іващенко, яка написала п'єсу “Сказана голубка”. За цієї п'єсою пані Людмила поставила виставу “Frida”, що стала спільним проєктом Національного центру театрального мистецтва ім. Леся Курбаса та Театру “Solo”.**

Фріда Кало (1907—1954), чий образ змальовано у п'єсі, — мексиканська художниця, що поєднала кубізм та символізм. Найбільше відома автопортретами. Вона використовувала стиль найвісного народного мистецтва, досліджуючи питання ідентичності, постколониалізму, статі, класу і раси в мексиканському суспільстві. Її картини часто мали автобіографічні елементи і змішували реалізм з фантазією. Роботи мисткині визнані на міжнародному рівні як символ мексиканських національних і корінних традицій, а також феміністками за те, як безкомпромісно зображувала вона жіночий досвід і форму.

У неї було слабке здоров'я: з шести років Фріда страждала від наслідків поліомієліту, а також перенесла серйозну автомобільну аварію в підлітковому віці, після якої їй довелося пройти через численні операції. 1929 року одружилася з відомим художником-монументалістом Дієго Ріверу. 1940 року вони розлучилися, за рік знову одружилися.

Як зізналася Тетяна Іващенко, вона давно мріяла написати п'єсу про Фріду: “Фріда уособлює у собі творця. Вона долає своє каліцтво і йшла до творчості. Падала на саме дно і знову підіймалася. Все життя страждала від болю, але переборю-

вала його, навіть танцювала. Її гаслом були слова: “Я сміюся над смертю”.

Надзвичайно цікава історія її кохання з Дієго. Ця історія гідна пера Шекспіра”.

Т. Іващенко написала п'єсу-трансформер, постановка за якою може бути моно-виставою або спектаклем на двох чи п'ятьох дійових осіб. Людмила Колосович обрала моно-виставу, однак разом з Фрідою на сцені постійно перебуває її двійник.

Нещодавно Людмила Колосович створила театр “Solo”, а вистава “Frida” стала дебютною. Для Анжеліки Драпиковської, яка виконує головну роль, це теж своєрідний дебют. Актриса грає в Київському академічному театрі ляльок “Замок на горі” і до цього ніколи не виконувала великі драматичні ролі.

Планувалося, що у виставі буде чотири виконавиці. Але інші артистки не дійшли до фінішу. На роль другої Фриди запросили Ольгу Тихоненко з Дніпра

Чому на сцені дві Фриди? Як пояснює режисер-постановник, на своїх картинах художниця постійно зображала дві Фриди. Вони або сидять, тримаючись за руки, або лежать поруч. Це стало знаком для режисерського прочитання. І якщо одна Фріда говорить звичайною мовою, то за іншу промовляють її пластичні рухи.

Декорації прості. Аркуш паперу — немов лист життя Фриди, два голуби — символ двох душ, також звучить пісня “Голубка”. А ще два черепи. Виявляється, у Мексиці їх використовують як обереги. На героїнях — традиційні мексиканські костюми. Під час вистави лунає іспанська та мексиканська музика.

У планах Людмили Колосович — постановка ще однієї вистави про художницю, адже у цій вона використала лише частину п'єси Тетяни Іващенко.

## Анна КОЗИРИЦЬКА: «Душа — надто тонка матерія»



Фото Євгенія ЧЕКАЛІНА

**Понад чверть століття тому в репертуарі Київського академічного театру драми і комедії на лівому березі Дніпра з'явилася вистава “Брехня” за п'єсою Володимира Винниченка у постановці Олександра Балабана. Це була перша українськомовна вистава у російськомовному театрі. А нещодавно молодий режисер Анна Козирицька поставила нову виставу за цим твором. Сьогодні Анна гість “СП”.**

— Це вже не перша Ваша режисерська робота. Що створили раніше у Театрі драми і комедії на лівому березі?

— Перша вистава, яку я поставила в цьому театрі, має назву “Кохання... на дотик”. Познайомилася із п'єсою американського драматурга Леонарда Герша “Ці вільні метелики” у перекладі з англійської та за редакцією М. Мішина, і закохалася в неї. Майже рік із художницею Анною Соболевою працювали над цим задумом. Постало питання — де ставити... Знаючи театри столиці, їхню репертуарну політику, вирішили: “Ці вільні метелики” — вистава саме для Театру драми і комедії на лівому березі Дніпра. Зустрілись із засновником і багаторічним художнім керівником театру Едуардом Митницьким, отримали дозвіл на постановку. У лютому 2017 року відбулася прем'єра вистави з назвою “Кохання... на дотик”. Її сьогодні можна бачити в репертуарній афіші театру.

— Чим Вас зацікавила “Брехня” Володимира Винниченка? Можливо, Ви бачили постановку “Брехні”, яку театр здійснив 1992 року?

— “Брехня” зацікавила мене своєю складністю і норовливістю. Її не можна торкатися без особистої “душевної” розмови з драматургом. Він — дуже неоднозначна постать. Намагалася зрозуміти внутрішній світ письменника, дізнатися про його особисті життєві трагедії, адже все, що створює людина, має початок з її власного життя.

Винниченко час від часу страждав від депресії, бо ніколи не давав спокою душі, досліджуючи її у власній драматургії. А ще

письменник увесь час оточував себе жінками. Це були романи одночасно з кількома особами. Так, шойно обривався один, починався інший... Він ніколи не залишався на самоті. Зрозуміла, що Винниченко мав страх самотності, який змушував його страждати. Образ Наталі Павлівни, дбайливо прихована рана в його душі, власне і є його автопортретом, який замасковано в жіночу “обгортку”. Цей “ключик” і став імпульсом до втілення вистави.

“Брехню” режисера Олександра Балабана, на жаль, не бачила, але багато чула про неї. Артист Костянтин Костишин, який нині грає чоловіка головної героїні — Андрія Карповича, у виставі 1992 року грав її коханця Тося.

Усі герої вистави прагнуть жити, бажають бути потрібними та коханими. Водночас кожному з них бракує духу подивитися власним страхам у вічі та знайти сили бути собою, не брехати собі про власне щастя.

— Вистава нагадує чорно-біле кіно. Таким був задум?

— Так, був задум чорно-білих фото. Саме чорно-білі світлини виявляють справжність, акцентують особистість. Хотілося максимально відтворити світ без почуттів. Він, у моїй уяві, не має кольорів — сірий, як депресія. Костюми — одного кольору, як символ того, що насправді одяг не має значення, а лише відволікає увагу від очей — єдиного віконця душі.



Фото Костянтина СТІЛЬЦЯ

Сторінку підготував Едуард ОВЧАРЕНКО



Едуард ОВЧАРЕНКО  
Фото автора

## Чий Гоголь?

**З нагоди 210-річчя від дня народження Миколи Васильовича Гоголя Іван Малкович (видавництво А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА) презентував два нові видання творів класика у перекладах Максима Рильського та інших авторів — “Ніч перед Різдом” та збірку “Українські повісті” (цикли “Вечори на хуторі біля Диканьки” та “Миргород”). Презентація відбулася в Київському літературно-меморіальному музеї Максима Рильського.**

“У це важко повірити, але знамениті “Вечори на хуторі біля Диканьки” побачили світ, коли їхньому авторові було всього 22 роки (Гоголь почав їх писати у 20-річному віці).

...Років з надцять тому натрапивши на переклад гоголівської “Ночі проти Різдва”, здійснений Максимом Рильським, я загорівся українським виданням Гоголя. Лічені рази мені щастило натрапляти на таку повнокровну українську мову, як та, яку явив Рильський у своєму конгеніальному перекладі, що сприймається як серцевинний твір української літератури. Власне, це мовби репереклад, переклад з перекладу, так, начебто ранні свої твори Гоголь чув і “уловлював” спершу українською, а вже тоді перекладав їх на папір по-російськи, перекладав з питомою мовою своєї душі, з тяжкою мукою руйнуючи і знекровлюючи природні українські мовні звороти, тим самим збагачуючи російську мову сотнями українізмів, без яких його ранні твори утратили б якусь вищу правду.

І навіть у такому скаліченому, як на український слух, “самоперекладі” ці твори сколихнули Росію нечуваною поетичністю і бароковим українським чаром...

...Насамкінець — сучасно-особисте. Не знаю, як вас, а мене завжди діймали оті безконечні, перехняблені на московський кшалт, гоголівські “черевічки” та інші скалічені українські слова й звороти. І лише тоді, коли я прочитав “Ніч проти Різдва” в перекладі Рильського, Гоголь завібрував, заклекотів і засвітився мені всією феєричною геніальністю. Все згармонізувалося. Мабуть, саме тому я так природно сприймаю цю українську версію “Вечорів...” та “Миргорода”. Наче Гоголь повернувся додому і розповідає свої знамениті історії, де нікому не треба нічого пояснювати і виправдовуватися”, — наго-

лосив лауреат Шевченківської премії Іван Малкович.

Іван Антонович розповів, що у видавництві “А-БА-БА-ГА-ЛА-МА-ГА” до ювілею Миколи Гоголя крім “Ночі перед Різдом” та “Українських повістей” побачила світ українськомовна повість “Тарас Бульба”, закінчується робота над “Пропалою грамотою”, ілюстрації до якої створив Андрій Потурайло, громадянин США, що повернувся до України.

Іван Малкович поділився планами видавництва. Свого часу набула широкого розголосу антологія української поезії ХХ століття “Від Тичини до Жадана”. Наразі тут працюють над антологією “Від “Слова...” до Олеся”, в якій представлять не тільки українськомовних поетів, а й перекла-

дуть твори тих, хто писав старорусською, латинською, польською та іншими мовами.

Є велика надія, що цього року у видавництві побачить світ новий роман Ліни Костенко, події якого відбуватимуться у ХІХ столітті, і він буде присвячений українському впливові в Російській імперії. Це буде художній твір і літературна розвідка водночас. Також у планах видання двотомника Ліни Костенко.

Іван Малкович працює разом з відомим українським композитором Мирославом Скориком, аби українські колядки звучали в легкому симфонічному перекладі так легко, як американські різдвяні мелодії.

Директор Музею Максима Рильського Вікторія Колесник розповіла, що твори Миколи Гоголя почали перекладати українською мовою ще у ХІХ століт-



ті. Російська імперія відчувала в цьому небезпеку. Саме український переклад “Тараса Бульби” спричинив “Емський указ”, що забороняв друк книжок українською мовою. Якщо в “Мертвих душах” зображено всю непривабливість Росії, то в українських повістях показано красу України. Українська тематика була й до Гоголя, але саме він вдихнув у неї нове життя.

Голова благодійного фонду “Троянди й виноград” Максим Рильський-молодший зазначив, що у двадцятитомному зібранні творів його діда в кількох томах представлено переклади, але там зовсім немає прози. А крім Гоголя він перекладав Чехова, Меріме, Гете. 2004 року була постановна Верховної Ради України про видання повного зібрання творів Максима Тадейовича до його ювілею, але, як це часто трапляється, не знайшлося грошей. Мак-

сим Рильський переклав українською майже всю світову класику. Книжки та періодичні видання з цими перекладами зберігаються у фондах музею. Можливо, хтось зголоситься їх перевидати.

А кандидат філологічних наук Ольга Смельницька підкреслила, що у перекладах Максима Рильського творів Гоголя — органічні українські конструкції, дуже логічні фразеологізми, а сама мова надзвичайно мелодійна. Гоголь писав російською мовою, але передусім це український письменник. Маємо багато митців, які писали іншими мовами, але ментально вважали себе українцями. Серед них Віктор Гриценко (Франція) і Мирон Лисенко (Австралія).

Доповненням до презентації став невеликий концерт. Юні музиканти Михайло Єрмак та Марія Допіро майстерно виконали твори українських та зарубіжних композиторів. Іван Малкович прочитав уривки з творів Миколи Гоголя та Максима Рильського, а на завершення — власний твір, присвячений видатному українському композитору Миколі Леонтовичу.



ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО  
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»  
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

# АНОНС

Національний музей літератури України спільно з видавництвом “Ярославів Вал” запрошують 31 січня о 17:00 год. на творчий вечір відомого письменника-документаліста, публіциста, мистецтвознавця і громадсько-політичного діяча Богдана Гориня з нагоди висунення його на здобуття Національної премії України ім. Тараса Шевченка.

Богдан Горинь — скрупульозний і глибокий дослідник творчості С. Гордіньського, О. Архипенка, С. Караффи-Корбут, В. Цимбала та багатьох інших непересічних постатей української культури. Йому судилось пройти табори Мордовії, горнило політичної боротьби національно-визвольного руху, описаних у його трилогії “Не тільки про себе”. Одначе шлях випробувань і боротьби аж ніяк не применшив його письменницької і дослідницької жаги творити двокнижжя “Святослав Гординський на тлі доби” у новаторському жанрі есе-колажу.

До участі запрошені: Д. Павличко, М. Жулинський, А. Зінченко, В. Петрук, Д. Степовик, М. Григорчук, О. Федорук, В. Перевальський, П. Щириця.

Ведучий: Михайло Слабошпицький.

Адреса: вул. Хмельницького, 11 (метро “Театральна”).

Вхід: вільний і бажаний!



Засновник:  
Всеукраїнське  
товариство “Просвіта”  
імені Тараса Шевченка  
Реєстраційне свідоцтво  
КВ № 4066  
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор  
Павло МОВЧАН

Головний редактор  
Микола ЦИМБАЛЮК

Редколегія  
Любов ГОЛОТА (голова),  
Павло МОВЧАН,

Олександр ПОНОМАРІВ,  
Микола ТИМОШИК  
Георгій ФІЛІПЧУК  
Микола ЦИМБАЛЮК  
Іван ЮЩУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань  
Наталія СКРИННИК  
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар  
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури  
Едуард ОВЧАРЕНКО

Відділ коректури  
Ольга ЖМУДОВСЬКА  
Ірина СТЕЛЬМАХ

Комп'ютерна верстка  
Ірина ШЕВЧУК  
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор  
279-39-55

Черговий редактор  
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія  
279-41-46

Адреса редакції:  
вул. Хрещатик, 10-Б,  
м. Київ, 01001

E-mail: slovo\_prosvity@ukr.net  
http://slovoprosvity.org  
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ «Мега-Поліграф»,  
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 12/14.

Листування з читачами —  
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність  
інформації несуть автори.  
Редакція залишає за собою право  
редагування та скорочення текстів.  
Редакція не завжди поділяє  
погляди своїх авторів.  
При використанні наших публікацій  
поширення на “Слово Просвіти”  
обов'язкове.  
Індекс газети  
“Слово Просвіти” — 30617

